

Fig. 1. Kirken i landskabet set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The church in the landscape viewed from the north.*

JERLEV KIRKE

JERLEV HERRED

Jerlev sogn omtales allerede 1248, hvor Magnus Håkonsen, kannik i Ribe, skøder Ribe Kirke et stykke særjord med fædrift for sin sjælemesse.¹ Som herredets øvrige kirker var Jerlev siden 1330 underlagt kantoret ved Ribe Domkapitel (jf. s. 1016, 3267). Selve kirken i »Jærløf« optræder dog først i Ribe Oldemoders kirkeliste fra o. 1376–89² med en afgift på 4 skilling sterling, som svarer omtrentligt til gennemsnitsafgiften for Almind Syssels kirker. Ved landehjælpen 1524–26 betalte kirken (noteret som »Jærløff«) en ekstraskat på 10 mk., mens den ved klokkeskatten 1528–29 afleverede en mindre klokke på 2 skippund 6 lispund (jf. s. 1018).³

Som nævnt kendes *patronatsforholdet* fra 1330. Efter reformationen kom kirken Kronen i hænde. Mens såvel konge- som kirketienden senest siden begyndelsen af 1600-tallet blev fæstet af skiftende delefogeder, kirkeværger og sognemænd,⁴ kendes ejerforholdet først igen fra 1711, hvor fru Øllegård Rantzau ved offentlig auk-

tion købte kirkerne i Jerlev, Ødsted (s. 3369) og Egtved (s. 3421) med *patronats- og kaldsret*.⁵ Kronen havde dog forbeholdt sig tilbagekøbsret og gjorde brug af denne allerede 1720.⁶ I forbindelse med afviklingen af ryttergodset 1765 blev også kirken solgt på offentlig auktion. Højstbydende, med »15 å 1600 Rdlr.«, var justitsråd Peder Saxesen, der samtidig købte yderligere to af herredets andre kirker (Højen, s. 3267, Ødsted, s. 3369).⁷ Fra 1799 ejedes kirken af »sognets beboere».⁸ Ved tiendeafløsning ønskede beboerne i sognet 1912 at bevare ejendomsretten til kirken i form af et »Interessentskab»,⁹ hvorfor den først 1953 overgik til *selveje*.¹⁰

Anneksforhold. Jerlev var senest siden reformationen annekskirke til Højen (s. 3267). Dette forhold varede frem til 2013, hvor Jerlev indgik pastorat med Ødsted (s. 3370).

Møntfund. Ved restaureringen 1969 (s. 3333) blev der fundet en toskilling i kirkens nordside fra 1668 (inv.nr. FP 3073).¹¹

Kirken ligger i den vestlige udkant af Jerlev by (jf. fig. 2), hvis bebyggelse i nyere tid er vokset mod øst og syd. Langs kirkedigets nord- og østsider løber de gamle bygader Jerlev Landevej og Mejslingvej. Mod vest deler kirken skel med Jerlev Vestergaard, og bagved åbner det flade landskab sig med marker, levende hegn og spredte ejendomme.

Den rektangulære *kirkegård* har overvejende bevaret sine gamle skel. Arealet blev o. 1861 opgjort til omkring 4½ skæpper (ca. 3.000 m²), hvoraf en del må have været ubenyttet, idet synet 1876 afviste et ønske om at anvende kirkegården til blegeplads. Den eneste kendte udvidelse af kirkegården blev foretaget 1901 mod nord op mod Jerlev Landevej.⁹

Hegn. Kirkegårdens dige består af kløvede kampesten. Af tidligere, mere omfattende arbejder kan nævnes en forhøjelse af vestsiden 1813 og en større omsætning 1871-72.¹² I forbindelse med kirkegårdsudvidelsen 1901 blev en omsætning udført mod nord, øst og vest, og 1940 blev ca. 8 m nyt dige opsat i det nordøstre hjørne, da et *†*pumpehus blev fjernet derfra.¹³ 2002 blev nord- og vestdiget omsat.¹⁴

Kirkegården har fire *indgange*. Hovedindgangen mod øst er en køreport med to murede piller, muligvis fra 1800-tallet, med fremspringende sokkel og gesims samt pyramideafdækning; sidstnævnte er lysegrå med tungkant, resten hvidtet. Den lukkes ved to nygotiske, sortmalede smedjærns-

fløje. Indgangen var o. 1861 kirkegårdens eneste.⁹ Ud for våbenhuset mod syd (mod kapel, graverhus og parkeringsplads) findes en bred åbning uden lukke fra 1986. Her fandtes, sandsynligvis fra 1871/72, en indgang bekostet af gårdejer Søren Peter Sørensen.¹³ En fodgængerindgang mod vest er rimeligvis etableret 1889 på initiativ af samme gårdejer, der da havde overtaget den tilstødende ejendom Vestergård; den nuværende stakitlåge er fra 2002.¹⁵ En anden låge i nordøsthjørnet, også med stakitfløj, er formentlig etableret 1963.¹⁶

To *†indgange* omtales 1700, den ene grundmuret, med trærist, men uden låge, den anden af tømmer.¹⁷ En indgang med murede piller i digets ene nordre hjørne, sandsynligvis den grundmurede omtalt ovf., var 1755 så forfalden, at pillerne blev erstattet af egetømmer. 1764 opsattes en ny port og låge, hentet fra Egtved Kirkegård.¹⁸

Bygninger på og ved kirkegården. Et kapel blev 1959 opført syd for kirkegården.¹⁹ Den pudsede teglstensbygning har let tilbager trukket indgangsparti i sortmalet træ (på den østre langside) og sadeltag af røde tegl; bygningen rummer desuden toiletfaciliteter. Et nærliggende graverhus blev opført 1989 i tilsvarende materialer.²⁰

†Bygninger på og ved kirkegården. Et *†*nødtorfts- hus i kirkegårdens sydvesthjørne blev omtalt 1909.²¹ Den 'tarvelige closetbygning' blev fjernet 1959.²² Et kommunalt pumpehus/sprøjtehus ved kirkegårdens nordøsthjørne blev fjernet 1940.²²

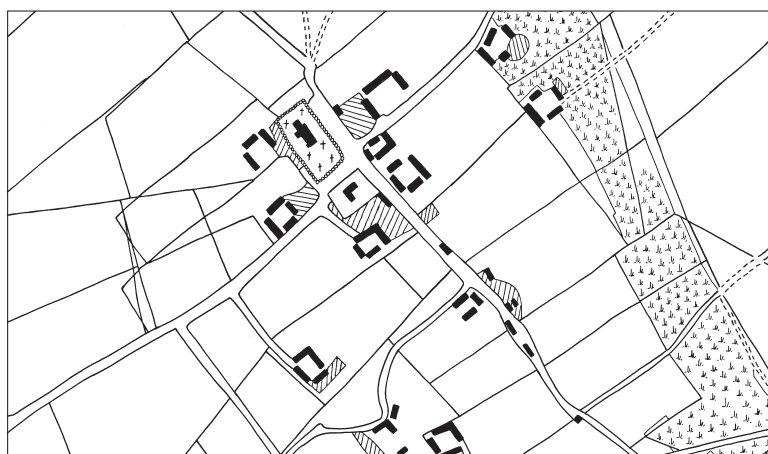

Fig. 2. Matrikelkort. 1:10.000. Målt 1788 af Revn og kopieret 1810 af Dorscheus, tegnet af Freerk Oldenburger 2023. – *Cadastral map.*

BYGNING

Kirken er i udgangspunktet en frådstensbygning bestående af kor og skib med sparsomt bevaret lisenudsmykning. Den blev i løbet af middelalderen udvidet og ombygget flere gange. Først blev korets østgavl og skibets vestende nyopført i munkesten. Korbuen blev udvidet og koret fik hvælv, mens et tårn blev rejst mod vest. Våbenhuset kom formentlig til efter reformationen og er i nyere tid helt nyopført eller skalmuret. Orienteringen er solret.

Hovedtrækkene af den oprindelige kirke, vel fra tiden o. 1200, kan fortsat skelnes, idet korets bagmure og skibets langmure er mere eller mindre intakte. Til trods for at \uparrow vestenden er forsvundet, vidner *grundplanen*, som er udstykket med rette vinkler, om en lille bygning. De bevarede dele af skibet måler blot omtrent 10 m i længden og 8,5 m i bredden med en murtykkelse på ca. 90 cm og svarer således til nabokirkerne i henholdsvis Højen (s. 3269) og Ødsted (s. 3372).

Materiale og teknik. Frådstensmurværket bærer præg af adskillige reparationer og for korets vedkommende en fuldstændig udvendig skalmuring. De oprindelige dele erkendes derfor nu primært i skibets udvendige langmure samt ved genanvendte blokke i gavlene (s. 3326). Bagmurens materiale er gemt bag et tykt lag puds. Koret var antagelig rejst over en *granitsokkel* med skråkant, der stadig findes mod nord og syd. Skibet lader

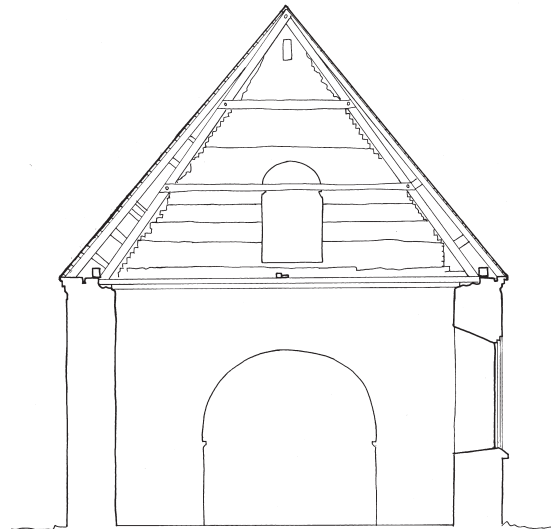

Fig. 4. Tværsnit gennem skib set mod øst. 1:150. Målt og tegnet af Line M. Bonde 2022. – Cross-section through the nave looking east.

derimod til at være rejst på *frådstenssokkel* over granitsyld (jf. s. 3266, fig. 1).²³

Lisendekorationen (fig. 7-9) på skibets langmure fremstår nu som en rammelisen, men eftersom den øvre vandrette del er forsvundet ved senere ombygninger, kan det ikke udelukkes, at *facadeudsmykningen* kan have været beslægtet med de omkringliggende frådstenskirkers rundbuede afslutninger (f.eks. Daugård, s. 1908, og Højen, s. 3269).

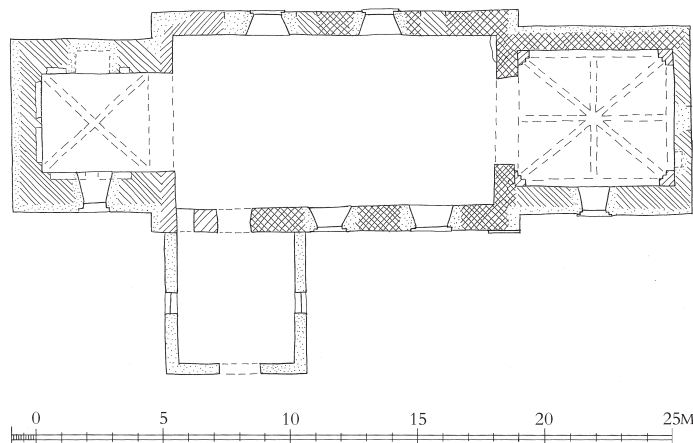

Fig. 3. Grundplan. 1:300. Målt af Helge Andreassen 1937, suppleret og tegnet af Line M. Bonde 2022. Signaturforklaring s. 9. – Plan. Key on p. 17.

Fig. 5. Kirken set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church seen from the south.*

De oprindelige \dagger døre blev ved en senmiddelalderlig ombygning af skibets vestende erstattet med nye dørsteder i tegl (s. 3327), hvilket synes at være karakteristisk for områdets små kirker (jf. f.eks. Højen, s. 3269).

To højsiddende, små rundbuede \dagger vinduer, i frådsten, kan iagttages på skibets nordside umiddelbart øst for de nuværende lysåbninger (s. 3334). Det østligste erkendes tillige indvendig. Begge er blændet med munkesten.

En *vinduesoverligger* i granit, af uvis herkomst, er genbrugt som niche i tårnrummet (jf. s. 3329).

I det *indre* står skibet med fladt loft, mens stort set alle oprindelige detaljer er forsvundet, idet en del af triumfmuren og \dagger korbuens er blevet nedbrudt og genopført i tegl i forbindelse med overhvelvingen af koret (jf. ndf.). Dog må en ujævnhed i skibets nordøstre hjørne være spor efter et nedbrudt \dagger sidealter (fig. 23, s. 3341).

Alle oprindelige \dagger gavltrekanter er fornyet i munkesten med enkelte skifter af genanvendte fråd-

stensblokke i forbindelse med senmiddelalderlige ombygninger (jf. ndf.; fig. 15).

Senmiddelalderlige tilføjelser og ændringer. En række til- og ombygninger, hvis indbyrdes kronologi er usikker, fandt sted i løbet af senmiddelalderen. De er alle af munkesten lagt i munkeforbandt. Den første store ændring af kirken fandt formentlig sted i begyndelsen af 1400-tallet (s. 3336). Denne omfattede nyt tagværk, omsætning af korets østgavl og sydside samt en nyopførsel af skibets vestende. Sidenhen blev korbuens udvidet (s. 3327), mens koret fik indlagt hvælv. Endelig blev tårnet rejst ved skibets vestende.

På et tidspunkt, sandsynligvis i første fjerdedel af 1400-årene, blev *korets østgavl* omsat (fig. 12, s. 3336).²⁴ Murtykkelsen blev tilsyneladende her reduceret, således at to langsgående ankerbjælker af egetræ forankrer gavlmuren udvendig med en kile i lodret taphul. Midt på gavlen er en tilsvarende forankring, som dog ikke er langsgående, og måske afkortet ved det senere indlagte hvælv

Fig. 6. Kirken set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church seen from the north.*

(jf. ndf.). Alle udvendige bjælkeender er nu af-dækket med bly. I gavlen var et rundbuet \dagger glug, vel fra omsætningen, hvis stik og karme stadig træder frem i murværket (fig. 12).

Korets sydmur blev også på et uvist tidspunkt, måske samtidig med ombygningen af østgavlen, fuldstændig omsat i tegl.

Skibets vestende. Som nævnt blev vestenden i løbet af middelalderen nyopført fra og med de oprindelige døråbninger. Materialeskiftet fra frådsten til munkesten står tydeligst frem på nordsiden (fig. 8). På sydsiden erkendes skiftet nu bedst fra våbenhusets loft (fig. 14). En mindre, ret afslutning af nordsidens sokkel markerer sandsynligvis den oprindelige \dagger dørs placering, formentlig som del af østre vange (fig. 8). Umiddelbart vest herfor indikerer resterne af den nye \dagger norddør, i form af et fladrundbuet stik i munkesten, at todørsystemet ikke blev flyttet meget ved genopførelsen, selvom der øjensynligt blev lagt to–tre m til skibets længde. Norddøren står nu blændet med munkesten

og er sidenhen blevet beskåret af et nyere vindue (jf. fig. 8). *Syddøren*, nu kirkens eneste indgang, er sekundært ombygget og udvidet, senest 1885.⁹ Hvornår det fladbuede \dagger vindue, hvis kontur stadig erkendes i murflugten (jf. fig. 8), blev indsat umiddelbart over norddøren, er også uklart.

Før selve hvælvslagningen, formentlig allerede samtidig med nyopførelsen af østgavlen, blev skibets og korets østre *gavltrekanter* (fig. 15 og 17) samt en stor del af triumfniuren, inklusiv den brede *korbu* og kragsten, fornyet i munkesten. Slutteligt blev et ottedelt, retkantet *ribbehvælv* indbygget i koret. Dette hviler på falsede helstenspiller samt let spidsbuede skjoldbuer mod øst, nord og syd. Formentlig af pladshensyn må en planlagt(?) skjoldbue mod vest være blevet opgivet sent i byggeprocessen. Hjørnepillernes vestligste fals fremstår således fra vederlagshøjde med uregelmæssigheder i murværket, vel som resultat af forsøget på at jævnføre falsen med kappernes murflugt (fig. 10–11).

Fig. 9. Skibets sydside med \dagger vinduer og lisenrest (s. 3334 og 3325). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The south side of the nave with \dagger windows and remains of pilaster.*

Tårnet, der er kirkens sidste middelalderlige tilføjelse, er smallere end skibet og rejser sig i fire lave stokværk. Det dækkes af et sadeltag med gavle i øst og vest (jf. fig. 5–6). Grundplanen er kvadratisk, og østmuren er bygget ind over skibets senmiddelalderlige teglstensgavl (jf. ovf.). Denne, nu med blændet glug, kan tillige med symmetrisk placerede *bomhuller* iagttages fra andet stokværk (fig. 16). Resten af tårnet står på et kampestensfundament, hvorover murene rejser sig på en granitsokkel med skråkant. Store partier af nordsiden og hele vest- og sydsiden er i nyere tid blevet skalmuret. Over hvælvet er sydsiden ganske af moderne tegl. Facaden bæ-

Fig. 7-8. 7. Skibets nordside med lisenrest (s. 3325). 8. Skibets nordside med \dagger dør (s. 3327). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – 7. *The north side of the nave including remains of pilaster.* 8. *The north side of the nave with \dagger door.*

rer murankre og mod vest ses årstallet »1851« (jf. ndf., s. 3332). Tårnrummet, der oplyses af et sekundært, fladbuet vindue i syd, forbindes med skibet ved en bred rundbue (fig. 56). Mod vest og syd spænder et par brede, fladbuede nicher næsten over væggenes fulde bredde (fig. 49). Østligst i nordvæggen er en smal niche, komponeret ved genbrug af en romansk vinduesoverligger (jf. ovf., fig. 57). Vest herfor er efter reformationen brudt en dyb, firkantet \dagger dør eller niche, der nu er omgjort til skab med skydelåger (s. 3334), mens den, vel oprindelige, vestligste spareniche står med omsat stik (fig. 49). Rummet dækkes af et krydshvælv med halvstensribber, der springer direkte fra væggene. Hvælvet har i den østre kappe et *klokkerebshul*, og i den vestre er en sekundært gennembrudt, nu blændet \dagger lem af træ, der tidligere har givet adgang til stokværket.

Andet stokværk, hvorfra en nyere gennembrudt døråbning formidler adgang til skibets loft (jf. s. 3332), udgøres af to små fyrretræsplatforme, henholdsvis umiddelbart over hvælvet og i det sydøstlige hjørne. En stige fører videre op til tredje stokværk, der åbner sig mod nord med en svagt spidsbuget og dobbeltfalsset åbning i munkesten og en fladbuget i moderne, små tegl mod syd. I klokkestokværket, der tillige nås med en stige, er kirkens klokke nu ophængt i østgavlens fladbuede glug (s. 3359).

På et uvist tidspunkt mod slutningen af middelalderen eller umiddelbart efter reformationen blev to store \dagger vinduesåbninger brudt i skibets syd-mur (fig. 9). Munkestensstikket ses fortsat i murflugten over de nuværende vinduer (s. 3334).

Eftermiddelalderlige tilføjelser. Våbenhuset foran syddøren (jf. fig. 5), der er kirkens yngste bygningsdel, afløste på et tidspunkt i sidste halvdel af 1800-tallet et ældre (jf. ndf.). Den prunkløse bygning, øjensynligt opført i små tegl på en kampestenssyld, har sadeltag, og sydgavlen brydes kun af en lille halvcirkelformet åbning, der giver udluftning til loftet, samt den nyere, fladbuede dør. Langmurene afsluttes af en dobbelt falsgesims som resten af kirken, mens to ens halvcirkelformede vinduesåbninger oplyser det fladloftede indre.

Fig. 10. Aftrapninger (s. 3327). Detalje af korbue. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Corbie steps. Detail of chancel arch.*

Fig. 11. Aftrapning (s. 3327). Detalje af korbue. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Corbie steps. Detail of chancel arch.*

Et ældre \dagger våbenhus må være opført før 1700, hvor synet beskrev det som grundmuret og i fem spærfag.

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelser. Af de bevarede regnskaber fremgår det, at kirken løbende har undergået vedligeholdelser på især tage og mure, hvilket da også bekræftes af store reparationer og skalmuringer i forskellige typer af tegl og forbandter.

1700-tallets reparationer. Bygningen synes at være blevet forsømt i løbet af 1600-tallet. I hvert fald beskrev synet 1700 en kirke i forfald. Koretets østgavl havde to store revner, hvælvet var brøstfældigt, og skibets nordre langmur stod vestligst med en revne fra jord til tag. Endnu værre stod det til med tårnet, der var så faldefærdigt, at klokken 'nok næppe kunne ringes uden fare' (s. 3359).¹⁷

Det er uklart, hvornår kor og skib blev istandsat, om end en forstærkning af fundament og omsætning af skibets nordvesthjørne måske kan knyttes til begyndelsen af århundredet (jf. fig. 8). Anderledes velbelyst er tårnets reparation. Her beretter kilderne, at synet 1734 ønskede, at der på den østre side skulle 'gøres tinninger',²⁵ men om det skete, er uvist. Kirkeprotokollen 1861 oplyser, at der på tårnet, før reparationen 1851 (jf. ndf.), stod 1741, som vel har markeret årstallet for en større reparation.⁹ Karakteren af denne

kendes dog ikke, og igen 1756 var både tårn, kor og skib under reparation ved murermester Christian Thomsen.²⁶ Blot seks år senere, i 1762, blev tårnet 'skadet på murstenene' ved en storm,²⁶ tilsyneladende i en sådan grad at den vestre del tre år senere trængte til reparation 'fra det øverste til det nederste' (jf. s. 3335).¹⁷

1800-tallets løbende istandsættelser. I starten af 1800'erne meldes kirken 'i alle måder i upåanket stand', inklusiv hvælvene i både kor og tårn, og det nævnes, at der var bindingsværk i kirken.²⁷ I 1811 er tårnets vestside dog igen i dårlig stand,²⁷ men må være blevet istandsat inden 1815, hvor det blev kalket.²⁸

Fig. 12. Kirken set fra øst. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church seen from the east.*

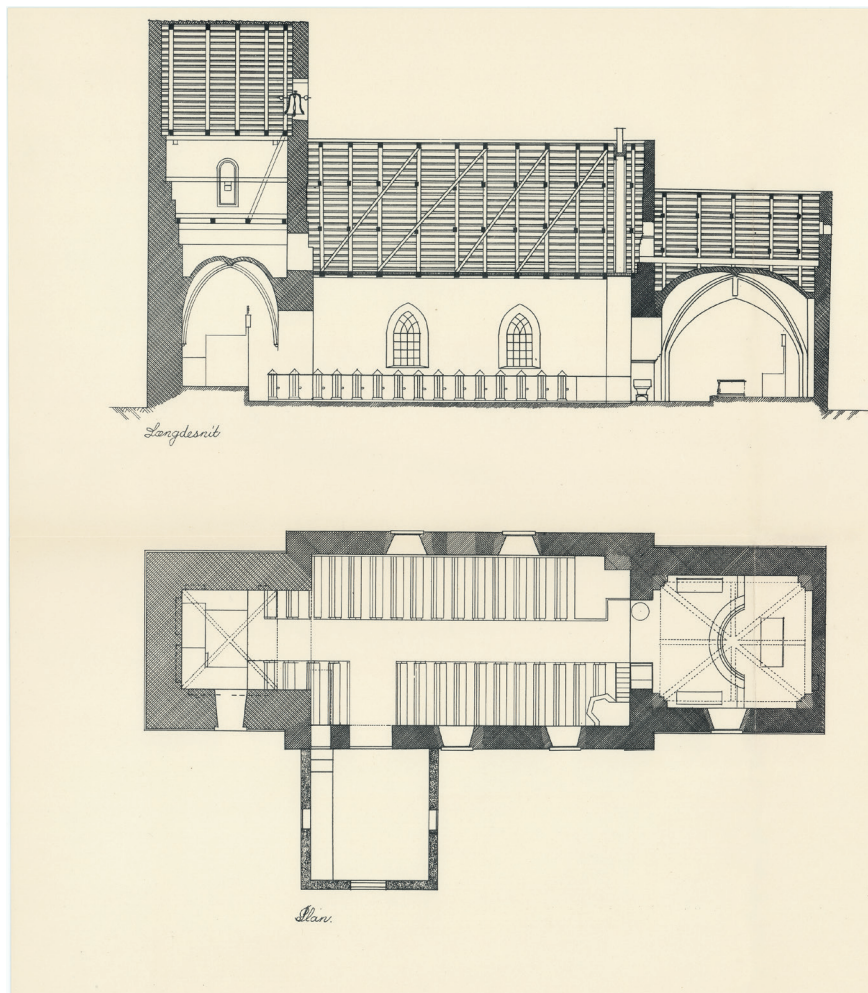

Fig. 13a-b. Opmåling af kirken. 1:300. a. Længdesnit set mod nord. b. Plan. Målt og tegnet af Helge Andreassen 1937. I Kgl. Bygningsinspektors Arkiv. – *Scale drawings of the church. a. Longitudinal section looking north. b. Plan.*

Præsten oplyste 1851, at kirken var blevet istandsat 'under stor bekostning'.²⁹ Sandsynligvis omfattede denne hovedsagelig en større(?) reparation af tårnet, der stadig prydes af jernankre med bemeldte årstal (s. 3329), og det er således nærliggende også at knytte de skalmurede syd- og vestsider hertil. Allerede igen 1868 fandt synet, at 'hele kirken' trængte til en hovedreparation, men at det var rimeligst, at tag og vinduer blev istandsat først (s. 3336 og 3334).⁹

I løbet af 1870'erne blev store dele af korets syd- og nordmure henholdsvis nyopført og repareret. Under stormen den 13. november 1872 var

tagbeklædningen blæst af korets sydside, hvilket havde forårsaget, at muren var blevet 'skørnet af vand'. Kirkeværgerne havde derfor ladet muren genopføre.⁹ Kun seks år senere, i 1878, var også den nordre mur i koret stærkt udskredet foroven og blev nyopført 'fra grunde af', og en gesims tilføjedes.³⁰ I 1896 blev 'et betydeligt antal sten udhugget' fra såvel kirke som tårn, hvorefter kirken blev hvidtet.⁹

1907 påpegede synet, at korgavlen 'hældte stærkt udad i hele sin højde'. Man fandt dog, at reparation ikke var 'strengt nødvendigt', da muren var godt forankret.³⁰ 1908 blev en trappe fra

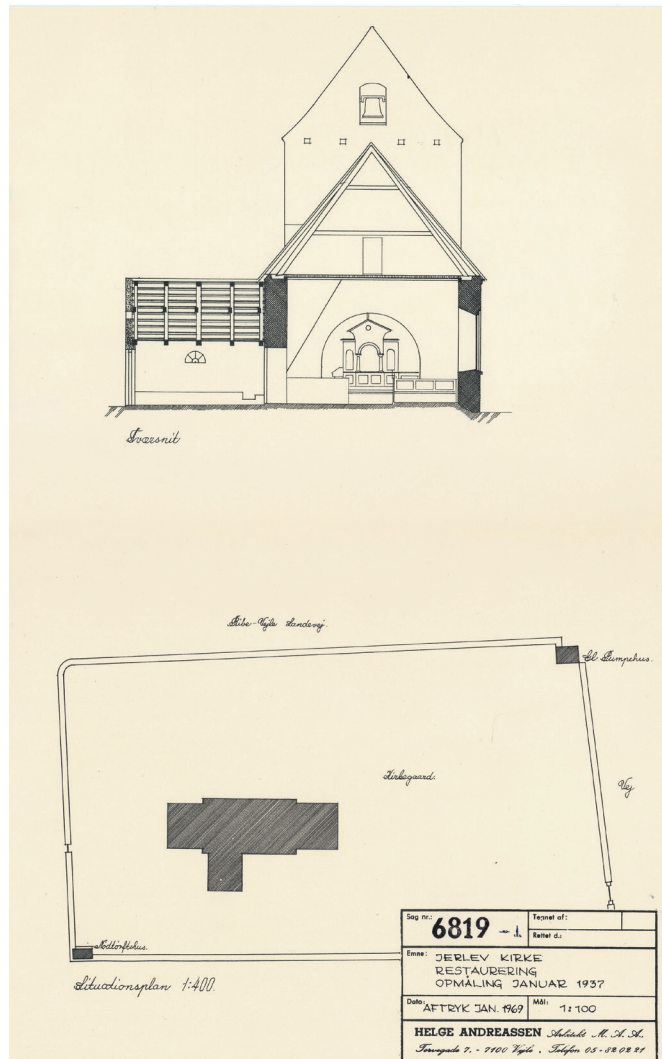

Fig. 13c-d. Opmåling af kirken. c. Tværsnit i skibet set mod vest. 1:300. d. Situationsplan. 1:1200. Målt og tegnet af Helge Andreasen 1937. I Kgl. Bygningsinspektors Arkiv. – Scale drawings of the church. c. Cross-section looking west. d. Plan of churchyard.

våbenhuset ført op gennem muren til kirkens loft (jf. fig. 3).⁹ 1929 var der atter problemer med murværket på korets sydside og et ca. fire m² stort stykke blev skalmuret.³¹

En hovedrestauration 1969 (arkitekt Helge Andreasen, Vejle) omfattede alle kirkens tage (s. 3336). Det gamle udvendige kalklag på skibets nordside blev afhugget, hvorefter det atter kalkedes.³² Samme arkitekt stod 1978 bag opsætningen af et nyt orgel (s. 3357), hvor den gamle

‘orgelforhøjning’ fjernedes og blev erstattet med et nyt hævet gulv i højde med stolestaderne.³²

En større istandsættelse af tag, tagværker og klokkestol blev foretaget 1994 (arkitekt Kuno Mielby, Skibet).

Gulve. I såvel kor som skib ligger den samme type gule, ottekantede klinker i mønster suppleret med mindre, gråsorte og kvadratiske klinker. Koret og skibet ligger i samme plan og adskilles af en aflang granitsten i hele korbuens bredde.

Fig. 14. Skibets sydside med munkesten og frådstenskvadre (s. 3327) set fra våbenhusets loft. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – The south side of the nave with large medieval bricks and tufa ashlars seen from the loft of the porch.

Stolestadernes trægulv forsætter ind i tårnrummet (jf. fig. 49). Gulvet i våbenhuset dækkes af gule teglsten lagt i kvadratisk mønster.

†*Gulve*. De ældste efterretninger om kirkens gulve stammer fra 1805, hvor selve belægningen dog ikke nævnes, blot at det 'bør' forhøjes og repareres. Først 1861 berettes det, at gulvet var af mursten, og at det tidligere havde haft flere gamle gravsten, som var blevet borttaget 'for en del år siden' (s. 3361).⁹ Enkelte gravsten må dog have været tilbage, for da der 1883 blev lagt fliser, blev også 'nogle gravsten, måske af sandsten' fjernet.³³

Vinduer. Samtlige vinduer i kor og skib står nu med ens støbejernsrammer. Ensretningen af vinduerne begyndte 1865, da der blev fremsat et ønske om at anbringe nye jernvinduer på skibets nordside med 'trækrudd og ståltrådgitter'.³⁴ Tre år

senere ønskede man en harmonisering af kirkens vinduer, således at vinduerne på sydsiden kom til at tilsvare dem på nordsiden, dog skulle korvinduet være 'lidt mindre'. 1869 var arbejdet udført og muren glattet.⁹ Tårnvinduet er senest 1907 udskiftet 'i samme stil som det eksisterende'.⁹ Våbenhuset har halvcirkelformede 'staldvinduer' i støbejernsrammer, typisk for 1800-tallets restaureringer.

†*Vinduer*. Synet oplyste 1700, at kirken havde fire vinduer, 'de to ved magt, de andre ganske brøstfældige'.¹⁷ 1830 blev et nyt, blyindfattet vindue indsat i tårnet,²⁷ og mellem 1831 og 1833 blev, som nævnt, sydsidens senmiddelalderlige vinduespartier omgjort.³⁵

På et tidspunkt efter reformationen er en *†dør* eller niche gennembrudt i tårnrummets nordmur (s. 3329). Ved sit besøg i kirken 1888 bemærkede Uldall en »dyb, firkantet Blinding af en Døråb-

Fig. 15. Korets tagværk og dets østre gavltrekant med genanvendte frådsten (s. 3327). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The roof structure of the chancel and its eastern gable triangle with re-used tufa.*

ning, der senere er tilmuret.³⁶ Det er uklart, om der er tale om en niche eller en udmuring, men nichen er modsat tårnrummets andre nicher ikke indtegnet på plantegningen fra 1937 (fig. 13b). Udvendig synes umiddelbart ingen blanding, om end en sådan kan gemme sig bag det tykke kalklag.

Tagværker. Korets tagværk (fig. 15), af eg, består af fem fag samlet fra vest. Spærfagene står med lodrette stivere og to lag hanebånd. Spærene har i nordsiden tømmermærker i form af udstemte kvadrater, der kan følges fra øst mod vest. Skibets ældre tagværk er udskiftet med en nyere tagstol i fyr, med to hanebånd og hjælpspær. Spærfoden hviler på indmurede murremme, mens hjælpspæret står direkte på murkronen. Tårnets tagværk er af fyrretræ med enkelte genanvendte dele, og formentlig opsat i forbindelse med restaureringen 1851 (s. 3332). Våbenhusets tagværk er

af fyr og opsat i nyere tid. Senest er alle kirkens tagværker istandsat af Kuno Mielby 1994.

†*Tagværker.* Korets tværgående †bindbjælker blev formentlig ved indbygningen af hvælvet afhugget, og det er sandsynligvis de tilbageværende †spærsko, der påtalt 1700.¹⁷ Ved restaureringen af tagværkerne 1994 konstateredes det, at korets søndre spær hvilede på rådnede, indmurede spærsko, mens nordsidens spær stod på en gennemgående rådangreben murrem. Det manglende spærvederlag kompenseres i dag af en tovpolygon opsat 1994.

Klokkestolen, af eg, er opsat 1827²⁷ i det østlige glamhul. Stolen består af en tværgående toprems på stolper, der afstives med skråbånd. Den er istandsat 1912⁹ og sekundært forstærket 1994, hvor rammen tillige frigjordes af murværket, da denne lænede sig op ad østgavlen (s. 3333).

Fig. 16. Skibets senmiddelalderlige vestre gavltrekan (s. 3329), set fra vest. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The nave's late medieval western gable triangle seen from the west.*

1765 var †*klokkestolen* i så dårlig stand, at 'træværket var færdig at falde ned'.³⁷

Dendrokronologiske undersøgelser. Der er 2019 udtaget fem boreprøver af egetømmeret i koret, hvoraf tre prøver kunne dateres. Tømmeret er fældet o. 1417.³⁸

Kirkens *tagbeklædning* består af blytag på kor og skib samt røde vingetegl på tårn og våbenhus. Blytaget er senest fornyet henholdsvis 1969 (skibets nordside) og 1994 (kor og skibets sydside).

†*Tagbeklædning.* Synet meldte 1700, at koret var dækket af bly på begge sider. Man specificerede endvidere, at skibets søndre side stod med bly, undtagen 1½ fag, som var 'taget med fjæl', mens tårnet var beklædt med teglsten.¹⁷ Formentlig stod skibets nordside således med tegl, som det gjorde 1807²⁷ og frem til 1969. Våbenhusets 'tække'

omtales første gang 1734, men specificeres ikke.²⁵ 1827 oplyses, at våbenhuset har fået tegltag.²⁷ 1861 ønskede man fire glaserer anbragt i skibets nordside.⁹ 1937 og igen 1938 fremsattes et ønske om at erstatte de blytækte tagflader med et tegltag, »der ellers overalt er Kirkens Dække«. Ministeriet afviste ønsket,³⁹ og 1969 blev også teglet erstattet af bly.

Farveholding. Kirken er i dag hvidkalket ude som inde, mens kvaderstensokkerne står blanke. Bygningen har på et tidspunkt, formentlig i 1800-tallet, stået rødkalket med hvide opstregninger, som det stadig ses over våbenhusets loft (jf. fig. 14). Såvel skibets som våbenhusets bjælkeloft er malet perlegråt.

Opvarmning. Kirken opvarmes nu med elektrisk varme (arkitekt B. Billund, Fredericia), etableret

Fig. 17. Triumfgavlen set mod vest (s. 3327). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The eastern gable triangle of the nave looking west.*

1956.³⁹ I denne forbindelse fjernedes også \dagger skorstenen i kirkens nordøstre hjørne (s. 3338).

\dagger *Opvarmning.* Den tidligste oplysning om opvarmning stammer fra 1888, hvor en \dagger *kakkelovn*, bekostet ved indsamling i sognet, blev opstillet i kirken.⁴⁰ Allerede 1916 var denne ‘ikke tilstrækkelig til at varme kirken op’, hvorfor man ønskede et varmeapparat.⁴¹ Samme år godkendte Kirkeministeriet anbringelsen af et varmeværk med et panel omkring, og 1917 afholdtes prø-

vefyring (jf. fig. 21).³¹ Der er sikkert tale om den \dagger *kalorifere*, der oplistedes 1953,⁹ og som blev fjernet 1956.

Elektricitet er indlagt før 1931, hvor en eltavle i våbenhuset øst for indgangsdøren til kirken er indtegnet på en plantegning.

Fortov. Bygningen omgives af en perlegrusbelægning, som dog fra foran våbenhuset og til søndre og østre kirkegårdslåge er afløst af brostensbelægning fra 1986.³²

Fig. 18-19. Sengotiske kalkmalerier, o. 1550. 18. Kristus (s. 3338), i korbuens nordside. 19. Maria med fem Smerdenssværd (s. 3339), i korbuens sydside. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Late Gothic fresco, c. 1550. 18. Christ, the north side of the chancel arch. 19. Mary with five swords of pain, south side of the chancel arch.*

KALKMALERIER

En kalkmalet udsmykning fra o. 1550 i korbuen blev opdaget og fremdraget 1932-33 af konservator Egmont Lind. Lind vurderede dengang, at så lidt var bevaret, at en restaurering ikke gav mening: »selv en nænsomt udført Rekonstruktion vil blive til Gætti«.

Han anførte tillige, at den nærtstående kalorifere (jf. s. 3337) på kort tid ville tilsode udsmykningen, og han anbefalede en overhvidtning.⁴² Malerierne stod imidlertid utildækket indtil 1946, hvor Lind undersøgte dem påny.³² Ved brug af svag ultraviolet bestråling afslørede da en mængde ellers usynlige detaljer og farver. Billederne blev restaureret herefter.⁴³

†Kalkmalerier, sandsynligvis gotiske, blev opdaget 1956 på nordvæggens østlige ende, da man fjernede en skorsten (jf. s. 3337). Egmont Lind besøgtede fundet 1957 og fandt det 'uden betydning'.³² I forbindelse med kirkens istandsættelse 1969 blev en ny prøveafdækning foretaget af konservator Gregers Lind, men bemalingen blev overhvidtet 1970.⁴⁴

Sengotiske kalkmalerier o. 1550. I korbuens nordside er en stående Kristusfigur afbildet, ca. 160 cm fra isse til fod (fig. 18).⁴³ En hvid glorie med et korsformet bladornament i rødbrunt omkranser hovedet, af hvilket kun en svag aftegning af rødbrunt hår er bevaret. Figuren er vist med overarmene tæt ind til kroppen, og de løftede hænder synes at have holdt om hver sin tgenstand. Kjørt-

Fig. 20. Sengotisk kalkmaleri, o. 1550. Jesusmonogram (s. 3339), under korbuens toppunkt. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Late Gothic fresco, c. 1550. Jesus monogram, under the top of the chancel arch.

len slutter over anklerne, den er rødbrun og har vide ærmegab foret med hvidt. Fødderne er bare, og kun omridset er bevaret.⁴⁵

I korbuens sydside ses *Maria med fem Smertenssværd* (fig. 19). Den stående figur er ca. 145 cm høj og har hænderne samlet foran brystet, hvor sværdenes spidser mødes. Hendes hoved er omkranset af en dobbeltringet glorie med smalle, tætplacerede og rødbrune stråler på en hvidgul-lig bund. Hun bærer hvidt hovedlin og en hvid, fodsid kappe, der delvist dækker en tilsvarende fodlang, okkerfarvet underkjortel. Kjortlen har smalle foldekast angivet med tætsiddende striber i rødbrunt, og de smalle, spidse sko er grå. Sværdene har slank klinge, dekorativt formgivet parerstang og rund knap på fæstet.⁴³

Under korbuens toppunkt er en roset med et *Jesusmonogram* i hvide renæssanceversaler med sort kontur på en lysebrun baggrund (fig. 20). Rosetens fire krans af korte, brede blade er i den inderste række optegnet med rødbrunt, den næste er optegnet i sort og er udfyldt med grønt. De to andre bladækker er større og har rødbrun optegning. Rosetten er yderst skygget med en kraftig rødbrun.

De tre motiver er omgivet af tætte ranker af akantusblade med blomster og snirkler i hvidt, optrukket med smalle, sorte konturer og også skygget med den kraftige rødbrune. Grøn er anvendt til bladernes inderside og til snirklerne.

Teknik og datering. Bemalingen på korbuen er udført på et groft berapningslag, og enkelte spor ses endnu efter en sort skitsestreg.⁴³ Hovedmotivet i form af de to figurer peger på førreformatorisk tid, o. 1525, mens ranker og monogram stilistisk er en smule yngre.³² Et forsigtigt bud på en datering af udsmykningen er o. 1550. Se også Smidstrup Kirke (Holmans Herred).

† *Kalkmalerier på nordvæggens østlige ende.* Fotos taget under afdækningen af udsmykningen viser en udmaling bestående af en øvre og nedre scene, adskilt af et mørkere og et lysere malet bånd (fig. 59). Af det øvre parti er bevaret et par slanke ben af en menneskefigur, skildret i gang hen over nogle græstuer. Motivet er omgivet af strøornamenter i stjerneform, hvilket også ses i den nedre scene; sidstnævnte synes at vise dele af arkitektur. Omtalt 1969 som 'i romansk stil',³² men strøornamenterne indikerer, at udsmykningen er gotisk.

Fig. 21. Kirkens indre set mod øst. Foto efter 1917. I NM. – *The interior of the church looking east.*

INVENTAR

Oversigt. Den romanske døbefont er kirkens ældste inventargenstand. Fra middelalderen stammer også et unngotisk *korbuekrucifiks, o. 1225-50, der indtil 1930'erne var ophængt i kirken. †Korstræet var da meget medtaget og er siden bortkommet, mens figuren nu findes på Nationalmuseet. Alterstagerne er skænket 1601/08 af Nis Ibsen og hustru Anne. Prædikestolen, med lydihimmel, blev 1626 foræret af Morten Bundesen og hustru Bodil Christensdatter. Kurvens tre bevarede billedfelter daterer sig til 1700-tallet. En *altertavle blev skænket 1678 af Christen Knudsen og Maren Gjermandsdatter, ganske ydmyg i sin udførelse og oprindeligt med påmalet skrift, nu med et maleri (*Jesus i templet*) udført 1842 af Sigvald Hense. Altersættet, med Christian VI's monogram og årstallet 1734, blev fremstillet af sølvmed Jens Didrichsen Buch, Kolding. Dåbsfadet er fra 1853, pengeblokken fra 1856 og dåbskanden fra o. 1862. Oblatæskan er udført 1863 af sølvmed Julius Rudolph Hogrefe, Vejle. Degnestolen blev opsat 1870 og den ældste lysekroner (nr. 1) skænket året efter af Ellen Kirstine Sørensen (de øvrige to ophængtes 1933). Stolestaderne er fra 1883. 1900 opsattes et nyt alterbord og en ny alterskranke.

Klokken fra De Smithske Jernstøberier i Aalborg er en omstøbning af kirkens middelalderlige †klokke. En syvstages er givet 1932 af kirkebetjent Sine Ladegaard. Den nuværende altertavle fra 1945 er udført af Viktor Steensgaard, vistnok efter forlæg af arkitekt Otto Langballe, mens Ole Søndergaard har udført storfeltets maleri af Kristus på korset. Orglet fra 1979 er bygget af Th. Frobenius & Sønner. Antependiet er udført 2011 af Inge-Lise og Flemming Bau, Aarhus.

Farvesætningen er fra en istandsættelse 2010-11 og skyldes konservator Bent Jacobsen: Stolestaderne og alterskranken står i en mørk auberginefarve, mens prædikestolens bemaling korresponderer med altertavlens i mere afdæmpede, støvede blå og grå toner samt sølvlasur. Antependiet lyser op i vinrøde nuancer sammen med knæfaldets og knæleskamlens orange-brune polstring.

Af *ældre istandsættelser og stafferinger* af inventar kan nævnes, at prædikestolen muligvis stod med grønne partier i 1700-tallet, og at den blev egetræsmalet 1883, sammen med stolestaderne. Ved en større renovering 1932 blev prædikestolens ældre grønne bemaling bestemmende for stolens og det øvrige inventars staffering, eksempelvis blev stolestaderne malet i grågrønne nuancer. Gråtoner menes siden at være brugt på præ-

Fig. 22. Kirkens indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The interior of the church looking east.*

dikestolen, der blev retningsgivende for stafferingen af den nye altertavle 1945. Maleren Ingolf Røjnbæk forestod 1969 en nystaffering, der bl.a. talte gullige og dæmpede orange nuancer, gråt og sort.

Alterbordet (jf. fig. 24) er fra 1900 og udført som en fritstående trækasse af brædder, 192×77 cm, 97 cm højt.⁹ Bagsiden af bordet er gråmalet og indrettet med værdiskab.

Et *†alterbord* fra 1870 var ligeledes af brædder, fritstående og med en grundplan omtrent som det nuværende (3×1¼ alen).⁹

†Sidealterbord (fig. 23, jf. s. 3326).

Alterklæde (jf. fig. 24), 2011, fremstillet af Inge-Lise og Flemming Bau,⁴⁶ og købt for en testamentarisk pengegave fra den i sognet fødte Hans Olesen.⁴⁷ Klædet af uld og hør er i vinrøde nuancer med vertikale striber i lysere toner og i guld.

Af ældre *†alterklæder* kan nævnes et i broget stof, omtalt år 1700, og tre af rødt fløjel med guldgaloner, nævnt – og øjensynligt anskaffet – henholdsvis 1842, 1870 og 1892.⁴⁸

Knæeskammel til præsten. Nyere, let skrånende trækasse, polstret 2011 med cognacfarvet læder som knæfaldet. Tidligere ombetrukket 1970 med Cotil-møbelstof designet af Lis Ahlman og Børge Møgenssen.⁴⁹

En *†knæle-* eller *†brudeskammel* med fløjlsbetræk anskaffet 1862. Betrækket fornyet 1873.⁹

Altertavle (jf. fig. 24), 1945, udført af Viktor Steensgaard, muligvis efter forlæg af arkitekt Otto Langballe, og delvist finansieret ved indsamling i sognet.⁵⁰ Altertavlen, 305×140 cm, er arkitektonisk opbygget omkring et storfelt og har forbi- lede i akantusbarokken. Det glatte postament har to små fremspring i hver side, som bærer storstykkets glatte pilastre. Sidstnævnte er udsmykket med reliefskårne festoner udført som liljelignende blomsterhoveder. De smalle storvinger er udsåret som slyngede akantusblade, korresponderende med rankeornamenterne i korbuens kalkmalede udsmykning (s. 3338). Over den spinkle, glatte frise med hulkel- og platteprofiler er en kraftigere

gesims med faldende karnis. Topstykket har bredeval kartouche og akantusværk, der øverst danner en palmette. To flankerende 'småspir' har form af akantusblade arrangeret i bægerform og med bær øverst.

Altartavlen står med oprindelig staffering fra 1945, i brune og grå nuancer med marmoreringseffekt – sandsynligvis afstemt efter prædikestolens daværende farver.³² En varm sølvfarve er anvendt til lister, blomster og blade, og påmalet tekst og mønstre er i guld på sort baggrund. På fodstykket står: »Han er saaret for vore Overtrædelser og Knust for vore Misgerninger. Straffen er lagt paa ham, at vi skal have Fred, og vi har faaet Lægedom ved hans Saar. Es. 53.5« (Es. 53,5); på frisen: »Det er fuldbragt«; i spejlet på topstykket: »Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd. Joh. 1.29« (Joh. 1,29).

Altermaleriet (jf. fig. 24) er udført 1944 i olie på lærred, 151,5×120,5 cm, af Ole Søndergaard. Maleriet viser Jesus på et mørkt kors, der rækker fra billedkant til billedkant. Figuren er gengivet realistisk, karnationen er lys, kroppens muskler og sener er tydelige. Hovedet hælder skråt ned og ansigtet er lidelsesfuldt, med blodige mærker efter den spinkle tornekrone lange pigge. Huden, det hvide lændeklæde og en gylden, skinnende

Fig. 23. Rester af nedbrudt \dagger sidealterbord (s. 3341). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Remains of \dagger side altar table.*

Fig. 24. Korets indre set mod øst. Alterbord (s. 3341), 1900, med klæde fremstillet af Inge-Lise og Flemming Bau, 2011 (s. 3341) og altartavle (s. 3341) udført af Viktor Steensgaard, muligvis efter forlæg af arkitekt Otto Langballe, med Korsfæstelsen, malet 1944 af Ole Søndergaard (s. 3342). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Interior of the chancel looking east. Communion table, 1900, with cloth produced by Inge-Lise and Flemming Bau, 2011. Altarpiece, made by Viktor Steensgaard, possibly based on a model by architect Otto Langballe, depicting the Crucifixion, painted in 1944 by Ole Søndergaard.*

glorie lyser op i det ellers mørktonede maleri. Baggrundens aftenhimmel er i blågrå og rosa farvebånd, udført med en mere summarisk penselføring end anvendt til figuren.

Ole Søndergaard tog det religiøse maleri op under et Italiensophold 1922 og udførte efter sin hjemkomst en fresco, 1923, i Osted Kirke (DK *Kbh.Amt* 790) med bl.a. en korsfæstelsesscene.⁵¹ Korsfæstelsesmotivet var et omdrejningspunkt i Søndergaards kirkekunst; således som hovedbilledet i en større udsmykningsopgave 1928 i Vor Frelsers Kirke, Esbjerg (DK *Ribe* 1004-05). Denne fremstilling af Jesus på korset er nært beslægtet med kunstnerens bearbejdning af motivet til altermaleriet i Jerlev Kirke. Stærk lighed ses også i altermaleriet 1943 forestillende den lidende og sejrende Kristus, som Søndergaard udførte assisteret af Viktor Steensgaard til Skt. Johannes Kirke, Vejle (s. 228-29). Skitsen til maleriet i Jerlev blev valgt parallelt med at en aftale blev truffet om altartavlens udførelse, og de to dele blev finansieret på samme vis (jf. ovenfor).

**Altartavle* (fig. 25), 1678, bekostet af Christen Knudsen og hustru Maren Gjermandsdatter, Jerlev, til gengæld for et begravelsessted i kirken (jf. mindetavle nr. 2, s. 3360).¹⁷ Det rektangulære storfelt, 155,5×181,5 cm, er samlet af fire brede egeplanker. Et postament og en lav trekantgavl er tilføjet, antagelig 1842, og giver det samlede mål 223×187 cm. Postamentet har svejfede sider og smal kronliste. Der har desuden stået små kuglespir på gesimsen og gavlen (jf. fig. 21).

Tavlen blev 1842 bemalet af Sigvald Hense: Storfeltet viser den unge Jesus i templet i det øjeblik, hvor Maria og Josef finder ham efter tre dages søgen (Luk. 2,46). Maleriets forgrund er de-

Fig. 25. Altertavle, 1678 (s. 3342), skænket af Christen Knudsen og hustru Maren Gjermandsdatter. Med motivet Jesus i templet, malet 1842 af Sigvald Hense (s. 3342). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Altarpiece, 1678, donated by Christen Knudsen and Maren Gjermandsdatter. With the motif of Jesus in the temple, painted in 1842 by Sigvald Hense.

fineret af et søjlepar, der har glatte skafter og korintiske kapitæler. En mængde andre antikiserende arkitekturelementer i blåhvide nuancer tegner et virvar af kompositionelle linjer i mellem- og baggrund. Højt på en trappe sidder Jesus, med glorie og klædt i hvidt, med scenens øvrige figu-

rer omkring sig. Deres klædedragter er fortrinsvis i primærfarver med en kontrasterende grøn afsat centralt i billedet, og foldekastene er modelleret frem i farvetoner og højlys. Maria træder frem mod Jesus, hun er i rødt og blå, fulgt af Josef med brun kappe og stav. Der er signatur forneden tv.:

Fig. 26. Jens Didrichsen Buchs alterkalk og disk fra 1734 (s. 3346). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Jens Didrichsen Buch's chalice and paten.*

»Sigvald Hense har 1842 malet denne Altertavle«. I gavlfeltet ses mørke, blågrå skyer omkring en kraftig lysning med det hebraiske tetragram 'Jahve' i gult. Postamentet har gylden frakturskrift på sort bund: »Jesus i Jerusalems Tempel i sit 12 Aar Luca: Evang: 2 Cap 41-50 v. (Luk. 2,41-50)/ Hvert Menneske prøve sig selv, og saaledes æde han af Brødet og drikke af Kalken/ 1 Cor: 11-28 v. (1 Kor 11,28)«. Tavlens nedre og øvre prydlister er i en gyldenbrun farve, der fortsætter som påmalet ramme langs storstykkets sider. Bemalningen er slidt, og ældre farver og tekster anes under overfladen: Særligt i storfeltets øvre, højre side træder bogstaver i fraktur frem med brudstykker af ord, eksempelvis »Fromhed«. De underliggende farver og indskrifter blev af konservator Peter Kr. Andersen forbigående nævnt 1932, og 1943 udtryktes tvivl fra Nationalmuseet, 'om det vil lønne sig at søge disse fremdraget'.⁵² Tavlen er ikke undersøgt nærmere siden.

Tavlen blev år 1700 beskrevet som 'liden og slet' – hvor 'slet' nok må forstås som glathøvlet (jf. (†)skriftaltertavlen i Højen Kirke, s. 3292).¹⁷ Øvrig omtale af tavlen retter sig kritisk mod Henses bemaling: 1861 blev den vurderet som 'uden kunstnerisk værdi', 1942 var skudsmålet »en ka-

rikaturagtig Gengivelse af 'Jesus som 12-aarig i Templet'«. ⁵³ Postamentet er i dag løst, og storstykkets egeplanker gaber i samlingerne. Af de tre spir resterer kun monteringshullerne.

1870 blev altertavlen flyttet ud fra østvæggen sammen med tåalterbordet (jf. s. 3341). 1945 blev tavlen erstattet af en ny og opbevaret i kirken, indtil den 1956 blev placeret på Vejle Museums magasin (inv.nr.VKH 08467X00001).⁵⁴

Fig. 27. Jens Didrichsen Buchs disk, detalje af fanens underside (s. 3346). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Jens Didrichsen Buch's paten, detail of underside of the rim.*

Fig. 28. Julius Rudolph Hogrefes oblatæske fra 1863 (s. 3346). Skummeske fra o. 1900 (s. 3346). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Julius Rudolph Hogrefe's wafer box from 1863. Ladle, c. 1900.*

Altersæt (fig. 26), 1734, er udført af sølvsmed Jens Didrichsen Buch, Kolding.⁵⁵ *Kalken* er 17,9 cm høj og har sekstunget, hvælvet fod med fodplade. På en af tungerne er indgraveret Christian VI's monogram og dateringen 1734. Det sekskantede, profilerede skaft har fladoval, godronneret knop med midtvulst. Bægeret er glat og med svagt udadbukket kant. *Disken* er 14 cm i diameter og har på fanen et indgraveret hjulkors med skravering og rester af lueforyldning.⁵⁶ På fanens underside er en let sammentrængt udgave af kalkens kongelige monogram med samme årstal (fig. 27). Den bærer desuden mestermærket »IB«⁵⁷ og er præget med skriveskrift: »6 lod ½ qt«.

Oblatæske (jf. fig. 28), 1863, udført af Julius Rudolph Hogrefe, Vejle.⁵⁸ Den ovale æske har en storakse på 11 cm og er 3,7 cm i højden. Låget er let konkavt med indgraveret hjulkors. Under bunden af æsken er to ens mestermærker (»JRH«), samt bymærke.⁵⁹ Med skriveskrift er indgraveret: »Tilhøre Jerlev Kirke. 1863«.

Skummeske (jf. fig. 28), o. 1900, 11,6 cm med perforeret laf og fladt skaft, hvis bagside har stem-

pel med bogstaverne »BB«(?), svungent og skråtstillet, samt indgraveret skriveskrift: »Jerlev Kirke«.

Sygesæt deles med Ødsted Kirke (jf. s. 3396).

†*Sygesæt*. 1) 1862 blev nævnt »et mindre sæt til sygeberettelser«. 2) 1873 blev et sæt anskaffet til deling med Højen Kirke (jf. s. 3294).⁹

Alterkande (fig. 29), anskaffet før 1862,⁶⁰ af sortmalet porcelæn fra Den Kongelige Porcelænsfabrik. Den 31,5 cm høje kande har urneformet korpus med forgyldt trekloverkors, høj hals med

Fig. 29. Alterkande, anskaffet før 1862, fremstillet af Den Kgl. Porcelænsfabrik (s. 3346). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Altar jug, acquired before 1862, produced by Den Kgl. Porcelænsfabrik.*

Fig. 30-31. 30. Alterstager, skænket af Nis Ibsen og hustru Anne Niskon 1601/08 (s. 3347). 31. Syvstige, skænket af kirkebetjent Signe Ladegaard 1932 (s. 3347). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – 30. Altar candlesticks, donated by Nis Ibsen and his wife Anne Niskon in 1601/08. 31. Seven-branched candelabra, donated by verger Signe Ladegaard in 1932.

trekløverformet munding, svungen hank og et lille låg med knop. Typen er velkendt (jf. bl.a. Højen s. 3294). Henstillet i en niche i korets østvæg.

Alterstager (fig. 30), 1601/08, skænket af Nis Ibsen (†1601) og hustruen Anne Niskon (dvs. Nis' kone) (†1608). Messingstagerne er 38,5 cm høje med attisk profileret fod. Skaftet har et stort kugleled med inskription, og en flad skaftring og et vaseled udgør stammens øvre halvdel. Lyseskålen er fladbundet og har bred fane. Begge stagers kugleled har giverindskrift med indgraverede versaler, på den ene: »Ano 1601 den 7 ianuari døde erlig oc velact mand Nis Ibsen i Ierlo. Barnfødt i Vorck oc blef begravet i Ierlo kierck udi hans alders aar 94 oc gaf til Ierlo kierck dene liuse stage«. På den anden: »Anne Niskon i Ierlo salig Nis Ibsens efterleverske gaf til Ierlo kierck dene liuse stag aar 1608 den 4 iannuari døde hederlig oc gudfrøctig quinde Anne Niskon oc er begravet i Ierlo kierke udi hændis alders aar 85«. Stagerne er placeret på alterbordet.

Fig. 32. Servantesæt fra o. 1900 (s. 3348). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Washing set from c. 1900.

Syvstige (fig. 31), 1932, skænket af kirkebetjent Sine Ladegaard.¹⁶ 43 cm høj Titusstige i messing med ottekantet fod i tre afsæt. Fodens sider er udsmykket med stiliserede blomsterhoveder og blade. På dens overside formidler klokkeformer med lave bladrelieffer overgangen til skaftet, der består af kugleled. De kvartcirkulære arme er udformet som perlestave og afsluttes i pokalformede lyseholdere. På foden er indgraveret skriveskrift: »Skænket til Jerlev Kirke af Sine Ladegaard Kir-

Fig. 33. (†)Messehagel, fra o. 1900 (s. 3348). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – (†)Chasuble from c. 1900.

kebetjent fra 1.8.1896 til 6.7.1932.« To huller er boret i stagen til elektrisk lys; den blev tilbageført til levende lys 1953.³¹ Kongelig hofbronzestøber Lauritz Rasmussen, København, udførte denne type stage, sandsynligvis også Jerlevs.⁶¹ Omtrent tilsvarende stage står i Egtved (s. 3474) og Højen (s. 3295) kirker. Anbragt på alterbordet.

Servantesæt (fig. 32), o. 1900, bestående af fad, kande og sæbeskål i hvidglaseret keramik, kanden med utydeligt fabriksmærke. Placeret bag alteret o. 1904,⁹ nu henstillet på kirkens loft.

(†)*Messehagel* (fig. 33), o. 1900, af bordeauxrødt fløjl, guldkantet og med guldkors. Antagelig omtalt 1909.⁶² Opbevares i skab bag altertavlen.

†*Messehagler*. 1) 1833 var messeklæderne ‘mådelige’ – det følgende år ‘ubrøglige’.⁶³ 2) 1859 blev en messehagel af rødt bomuldsstof indkøbt.⁹

Alterskranke (jf. fig. 22 og 24), 1900,⁹ halvcirkelformet med drejede balustre og sekundær hylde til særkalke. Bemalingen fra 2010 omfatter matsort på håndlisten og en mørk auberginefarve på

det øvrige, balustrene desuden med forgyldning. Hynderne har cognacfarvet læderbetræk fra 2011 (jf. knæleskamlen).³² Nymalet 1970 og -polstret som knæleskamlen.⁶⁴

†*Alterskranker*. 1) 1853 havde man tilsyneladende et lavt knæfald og ønskede det forhøjet.²⁹ 2) 1870 fik man et nyt, halvcirkelformet knæfald, højere end det foregående og med drejede søjler, med forbillede i Højen Kirke (jf. s. 3297).⁹

Døbefont (fig. 34), romansk, ca. 85 cm høj, af to stykker rødlig granit. Kummen, ca. 52 cm høj og 71 cm i diameter, er glat og næsten cylindrisk. Den har hulkeleprofil indvendig ved munden, og ved overgangen til skaftledet en svagt hulet, omvendt keglestub. Foden, ca. 33 cm høj, er udformet som et omvendt terningkapitæl, hvis felter er kantet af tovstav og vulst. I sviklen, der vender mod sydøst, anes en stiliseret lilje i fladt relief; de øvrige tre svikler har svage spor efter lignende udsmykning. Både kumme og fod bærer præg af slid og skader i form af afslag i granitten. Der er få rester af hvid farve på begge dele.

Fontens udformning, særligt terningbasen, har lighedstræk med grundformen, som M. Macke-

Fig. 34. Romansk døbefont (s. 3348). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Romanesque baptismal font*.

Fig. 35-36. 35. Dåbskande fra o. 1862 (s. 3349). 36. Dåbsfad fra 1853 (s. 3349). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – 35. *Baptismal jug from c. 1862. 36. Baptismal dish from 1863.*

prang har defineret som den fynske 'Højbytype'. Dog adskiller kummen sig med sin tilspidsede, nedre del og genkalder rettere 'Roskildetypen', hvor netop en skråkant kan forekomme.⁶⁵

Om end det 1833 blev anført i synsprotokollen, at en døbefont manglede, må dette dog have vedrørt et manglende dåbsfad (jf. ndf.).⁶³ 1886 planlagde man at flytte fonten, muligvis fra skibets vestende til en placering i korbuens nordre side.⁹ Fonten blev siden placeret i skibets nordøstre hjørne, nok i forbindelse med kirkens istandsættelse 1969.

Dåbsfad (fig. 36), 1853.²⁹ Fadet er 55,5 cm i diameter og af to sammenbladede stykker kobber. Bunden er loddet på med tin. Fanen er bred med yderkanten afsluttet i en ombukning.

†*Dåbsfad*. 1813 havde kirken intet dåbsfad, formentlig heller ikke 1833, men 1834 anvendtes et af fajance.⁶³

Dåbskande (fig. 35), o. 1862,⁹ af tin beklædt med messing og 22,4 cm høj. Kanden har vaseform med høj, svungen hank og stor hældetud. Låget har en drejet træknop, og to små hængsler resterer fra en nu forsvundet lågdel, der har lukket ned over kandens munding. I bunden er med tinlodning fæstnet en plakette med stemplet »Beykuffer Veile« for blikkenslager F. Beykuffer, Vejle.⁶⁶

**Korbuekrucifiks* (fig. 37-38), o. 1225-50, egetræ (inv.nr. D628/1972).⁶⁷ Den slanke Kristusfigur, 124 cm høj, hænger i let tyngede, skrå arme og med fødderne stående på en jordklode (skåret i ét med figuren); korstræet mangler. Figurens hoved hælder svagt mod højre skulder, ansigtets konturer er fint modelleret med store, lidt uegalt formede øjne, der er åbne, smal næse og lukket mund. Øjenbryn og skæg er omhyggeligt gengivet, håret er langt og bølget med lokker, der hviler på skuldrene. Panden og issen er ødelagt af træorm og borebiller, figuren kan have båret metalkrone.⁶⁸ På overkroppen er ribbenene angivet, armene er slanke og er nu adskilt fra kroppen, men har været hæftet på skuldrene med fir-kantede tappe. Den højre, der er næsten intakt, har åben hånd med naglehul (hvoraf tommelen og det meste af pegefingern mangler). Venstre underarm er afbrudt nær håndleddet i et skråt snit og vidner om en fornyelse, der var påsat med skrue og lim. Lændeklædet er langt og folderigt. Benene er slanke med markerede skinneben, fødderne har i svangen naglestumper af jern,⁶⁹ tæernes overside er smuldret bort. Bagsiden af figuren (fig. 37) er fra værkstedets side udhulet fra torsoen og til knæene, mens nakken og bagsiden af arme, ben og globe er høvlet plant. Ved figu-

Fig. 37. *Kristusfigur, fra middelalderligt korbuekrucifiks, o. 1225-50 (s. 3349). Bagside. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Christ figure, from medieval rood, c. 1225-1250. Back.*

rens hals og ved globen er (sekundære?) borehuller til ophæng.

Figuren var fæstnet på et †korstræ, antagelig oprindeligt, der 1932 blev beskrevet som meget ødelagt og med korsarmene afkortet, den lodrette umiddelbart over skæringen og lige under globen. Korsarmene havde et lavere midtparti og højere

yderkanter, og de lodrette arme viste endnu indikation af at have været udsmykket med firpas.⁷⁰

Figurens nuværende, og noget groft udførte, *staffering* skønnes fra 1800-tallet og er i en medtaget tilstand. En nærmere undersøgelse af figur og bemaling blev 1967 foretaget af konservator Niels Jokum Termansen, der identificerede flere

Fig. 38 *Kristusfigur, fra middelalderligt korbuekrucifiks, o. 1225-50 (s. 3349). For-side. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Christ figure, from medieval rood, c. 1225-1250. Front.*

farvelag og undermaling; de oprindelige farver indbefattede en bleg karnation, rødbrunt til hår og skæg, samt et forgyldt lændeklæde, muligvis med for i blåt, globen brunlig.⁷³

Krucifikset var ophængt over korbuen, indtil det 1937 blev overdraget en billedskærer i Vejle med henblik på restaurering. Korstræet blev

formentlig da kasseret.³² Menighedsrådet opgav restaureringsprojektet, som de fandt for dyrt, og lod billedskæreren disponere over genstanden. Nationalmuseet erfarede 1961, at krucifikset var fjernet fra kirken, og figuren blev opsporet og bragt til museet.⁷² 1972 indgik figuren i museets samlinger som depositum.³²

Prædikestol (fig. 39), 1626, skænket af Morten Bundesen og hustru Bodil Christensdatter, Jerlev (jf. mindetavle nr. 1 s. 3360). Renæssancestolen er i egetræ og består af kurv, underbaldakin og opgangspanel samt lydhimmel.

Kurven er opbygget omkring fire arkadefag, der adskilles af frisøjler med æggestavkapitel, glat skaft og prydbælte med (sekundære) pyramidebosses. Arkadefelterne har pilastre med diamantbosse på soklen og dukatornament på skaftet. Profilkapitel bærer bueslag med tungekant og æggestav; i sviklerne er beslagornamenter. Postamentet har høje, glatte tekstfelter, og fremspringene er med beslagornamentik. Nederst danner en række profiler to afsæt, og under disse er mindre, drejede hængeknopper. Postamentets øvre del afsluttes af en smal profil og tandsnit. Frisen er med glatte felter og fremspring, arkitraven har perlestav, gesimsprofilerne er med tungekant og æggestav.

Underbaldakinen er kølbuget og som kurven disponeret omkring fire fag. Disse er glatte og adskilt af bøjler med en svagt nedskåret perlestav. Der er facetteret hængeknop.

Lydhimlen (jf. fig. 22) er sekskantet og har glat, gennemløbende frise mellem glatte lister samt udkraget kronliste over æggestav. De trekantede topstykker har glat felt og fornyet karnistandsnit.⁷⁰ Kugler er placeret mellem topstykkerne og på deres spids. Loftet er inddelt i seks glatte felter med lister, og yderst er det kantet af karnistænder. I midten er en seksbladet roset.

Opgangen har to sidepaneler, hvoraf det ene er bygget sammen med degnestolen. Panelerne har glatte felter.

Prædikestolens nuværende staffering er fra 2010 og primært i grå og støvede blå farver, mens flere skårne udsmykningsdetaljer er i sølv. Opgangen er mosgrøn og grå, og dens paneler har abstraktioner malet i blå og grå nuancer, også fra 2010,³² som modsvarer altermaleriets baggrundsparti. Motiverne i kurvens arkadefelter er fra 1700-tallet og forestiller henholdsvis Noah med olieblad og arken i baggrunden, Abraham og Isak med brænde til offerbålet, den aldrende Kong David på sin trone med harpe og pen (fig. 40–42).⁷³ Alle er vist i helfigur i profil eller trekvartprofil, klædt i komplementærfarverne rød og grøn på en blå bag-

grund. Billedforlæg til illustrationerne er Simon de Pas' titelblad til Christian IV's kirkebibel, der udkom 1633.⁷⁴ I en analyse af forlægget opruller kirkehistoriker Carsten Bach-Nielsen forbindelsen mellem gengivelsen af gammeltestamentlige motiver på prædikestolene og kongemagtens udstrakte legitimeringsbestrebelse.⁷⁵ Arkadefeltet nærmest opgangen er blåmalet og uden motiv. Frisen og postamentet har skriftsteder med gylden fraktur på sort bund, på frisen: »Min naade er dig nok. 2 Kor. 12-9 (2 Kor 12,9)/ Den som tørster han komme. Joh. Aab. 22-17 (Åb 22,17)/ Omvender eder og tror paa Evangeliet. Mc 1-15 (Mark 1,15)«. På postamentet står: »Syndens Sold er Død; men Guds Naadegave er et evigt Liv i Kristus Jesus vor Herre. Rom 6-23 (Rom 6,23)/ Saaledes elskede Gud Verden, at han gav sin Søn Den enbaarne for/ at hver den som tror paa ham ikke skal fortabes, men have et evigt Liv. Johs. 3-16 (Joh 3,16)«. Frise- og postamentfelterne nærmest opgangen er blanke.

2009 blev en undersøgelse af stolens staffering foretaget af konservator Bent Jacobsen, der fandt fire til fem farvelag under det nuværende. Heraf var de ældste farverester grøn bemaling, dog kun identificeret på stolens fremspring og muligvis ikke som et selvstændigt farvelag.⁷⁶ År 1700 blev stolen beskrevet som 'umalet', og den ældste grønne farve var altså påført derefter – måske samtidig med udførelsen af motiverne i arkadefelterne.⁷⁷ Af den efterfølgende historik vides, at stolen 1842 trængte til 'opmaling', og at den 1883 blev egetræsådret med lysere søjler. Feltet uden motiv blev også ådret og de tre felter med figurer ferniseret.³⁰ En efterfølgende staffering indeholdt blåt, oxydrødt og forgyldning.³² 1932 blev en lys, grønlig-hvid farve på søjlerne og en mørkere blålig på bueslagsindramningerne fremdraget og opmalet af konservator Peter Kr. Andersen.⁷⁰ Denne grønlig kan være identisk med det ældste farvelag, Jacobsen fandt 2009 (jf. ovenfor). Andersen afrensede og retoucherede billedfelterne 1932 og fjernede ådringen fra det motivløse felt, som derefter fremstod med blå bemaling.⁷⁸ Stolens efterfølgende bemaling var fortrinsvis i gråtoner med oxydrødt og forgyldning på profilerne. De grå dannede sandsynligvis forlæg for farverne på den 1945 opsatte altertavle (jf.

Fig. 39. Prædikestol, skænket af Morten Bundesen og hustru Bodil Christensdatter 1626 (s. 3352). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Pulpit, donated by Morten Bundesen and his wife Bodil Christensdatter in 1626.

Fig. 40–42. Prædikestol, detaljer, 1700-tallet (s. 3352). 40. Noah med olieblad og arken i baggrunden. 41. Abraham og Isak med brænde til offerbålet. 42. Kong David på sin trone med harpe og pen. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Pulpit, details, 1700s*. 40. Noah with an olive leaf and the ark in the background. 41. Abraham and Isaac with wood for the burnt offering. 42. King David on his throne with a harp and quill.

s. 3341).⁵⁴ 1969 var stolens hovedfarve en dæmpet orange med lyse søjler og staffering i sort og hvidt, udført af Ingolf Røjbæk.³²

Om prædikestolens bevaringshistorie vides, at en tidligere \uparrow opgang var stejl og smal – til præstens udtalte fortrydelse 1736.²⁶ 1836 var der behov for en støtte under stolen.⁶³ 1883 opsattes en ny \uparrow opgang med balustre (jf. fig. 21).⁹ Fotografier fra 1932 viser, at søjleskafternes prydbælter var med lavt nedskåret, murværkslignende udsmykning, og at tandsnitsfrisen i lydhimlens trekantgavle manglede. Sidstnævnte var suppleret 1946,⁷⁰ mens prydbælternes nuværende pyramidebasser genkendes på fotografier fra 1970.

Stolestader (jf. fig. 22 og 56), 1883, opstillet med 16 stole i skibets sydside og 13 i nordsiden, herunder to kortere stole i hver side af tårnbuen. De færre stole mod nord tillader plads til døbefonten og et område i vest indrettet til børn. Stolene har 122 cm høje gavle (fra 1932), med lille fodstykke og gennemgående gavltræ, hvis midterste del er forsænket. Topstykket er trekantet med spinkle tandsnit. Der er fyldingsryglæn og vægpanel i hele skibets længde. Stolene står i en mørk auberginefarve fra 2010.³² På gavlenes topstykker er symboler i guld (fig. 43-46): henholdsvis Betlehemsstjernen over krybben, hvedekorn, to hænder i en modtagende gestus, et kors med due og fisk, en tornekrans, et kors med tre nagler og INRI skrevet over den vandrette korsarm, Guds øje indtegnet i en trekant. Vægpanelet er i lys grå.

Stolenes oprindelige *†*gavle var udsavede og havde smalle profillister samt et lille, svejftet topstykke med løgkuppelformet knop (jf. fig. 21). 1953 blev antal stolestader opgjort til 27, dertil ti kortere.⁹ Stolene stod fra første færd med egetræs-maling,⁹ men fik senere to grågrønne farvelag, det ene fra ombygningen 1932,⁷³ da der foruden nye gavle også opsattes et *†*vægpanel.²² 1969 farvesatte Ingolf Røjbæk stolene i grå, hvide og gullige toner.

*†*Stolestader. Ved et kirkesyn 1700 omtaltes stolene som 'gamle og ganske brøstfældige'.¹⁷ 1861 blev de beskrevet som åbne og med ryglæn, og deres antal opgjort til 34 'for mandfolk' og 20 'for

fruentimmere'. 1874 hed det, at de var meget ubekvemme og udskiftningsmodne.⁹

*†*Præste- og skriftestole. 1) Omtalt 1700 som 'ganske brøstfældig' ligesom stolestaderne (jf. ovf.). 2) Nævnt 1861 med en placering i koret 'ved alteret' (antagelig nord for alteret) og fjernet 1870 (jf. ndf.).⁹

Degnestol (jf. fig. 56), 1870, i korbuens sydside, en nordvendt lukket stol sammenbygget med prædikestolsopgangen.⁹ Såvel panelværket som den østvendte låge har slanke, rektangulære profilfyldinger og gesims med spinkelt tandsnit og karnisprofileret dækliste. Stafferingen fra 2010 er mosgrøn på ydersiden og grå på gesimsens øvre parti samt indvendigt. Tidligere stafferinger har sandsynligvis fulgt stolestadernes (jf. ovf.).

*†*Degnestolen 1) blev ligesom stolestaderne beskrevet år 1700 som 'ganske brøstfældig' (jf. ovf.). 2) En ny blev opstillet 1853, også omtalt som kirkesangerens.²⁹ Stolen var placeret i koret indtil 1870, hvor den gav plads til et nyt knæfald (jf. s. 3348).⁷⁹

Lænestol til præsten, anbragt bag alteret 1870 som erstatning for *†*præste- og skriftestol nr. 2;⁷⁹ muligvis endnu omtalt 1953.⁹

Løse stole. 'Folkestolen', ca. 8 styk, tegnet af Børge Mogensen (model J39), i eg og med sæde af papirgarn. Stolene står enkeltvis i henholdsvis kor, skib og tårnrum, foruden fire opstillet i våbenhuset.

Bænke. Et løst stolestade (jf. ovenfor) står i henholdsvis tårnrummet og våbenhuset.

Fig. 43-46. Stolegavle, detaljer med symboler, 2010 (s. 3355). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Pew end, detail with symbols, 2010.*

Fig. 47. (†)Salmenummertavle, nok 1918 (s. 3358). Foto to Arnold Mikkelsen 2022. – (†)Hymn board, probably 1918.

Et nyere *skab* installeret o. 1904 og nævnt 1953 som præstens.⁹ Placeret op ad østvæggen bag alteret.

Et *bord*, nok o. 1870, i mørkt træ, 90×47 cm. Bordet har svungen kant og spinkle, drejede ben og er poleret. Sandsynligvis præstens bord, der sammen med stol og skab blev anført i inventaroversigten 1953 (jf. ovf.). Opstillet i våbenhuset.

Pengeblok (fig. 48), også omtalt 'fattigbøsse', anskaffet 1856.⁸ Jernbeslået træblok, 84×31×23,5 cm med møntindkast foroven og monteret på en kraftig stok i træ, der er falset og med beslag. Lågets to anselige hængsler lukker ned over blok og beslag og har hver en øsken til hængelås. Blokken er malet i to blå nuancer som orgelhuset (jf. s. 3357). Opstillet i skibet ved indgangsdøren.

To *pengebøsser*, o. 1920(?), af messing, cirkulære, 22,5 cm i diameter, og med reliefkors på forsiden samt tragt. Ophængt i skibet på hver side af indgangsdøren.

Dørfloje, udvendig, 1959.⁹ Kraftig, dobbeltfløjet plankedør med to lange gangjern på ydersiden. Døren har messinghåndtag og bredt, rektangulært dørskilt med nøglehul. Ovenfor er i træet sat en nyere lås. På ydersiden er fløjene og gangjernerne brunmalede. På indersiden er træet bejdset og fremstår i varierende vedligeholdelsesstand. Karmen, også 1959, er indenfor i ædeltræ.¹⁶ Døren er i våbenhusets sydfacade.

Dørfloje, indvendig, 1885.⁹ Dobbeltfløj med fyldninger, slaglister og hamborghængsler med kugleknop. Håndtagene er i messing, og dørskiltet er slankt med afrundede ender. Fløjene er lysegråmalede. Indsat mellem våbenhus og skib.

†*Dørfloje*. Om *udvendige* døre vides kun, at 1) en dør blev isat o. 1700,¹⁷ 2) og at en dør blev repareret og malet 1941.¹⁶ En *indvendig* dør fra 1853 var 'for smal til at lig kan bringes ind og ud af kirken uden besvær', så en ny skulle isættes, på mindst to alen og fem tommer.³⁴

Fig. 48. Pengeblok, anskaffet 1856 (s. 3356). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Money box, acquired in 1856.

Fig. 49. Tårnrum med orgel (s. 3357) og nicher (s. 3329). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The inside of the tower with organ and niches.*

Orgel (fig. 49), 1979, med syv stemmer, et manual og pedal. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. Disposition: Manual (C–g³): Principal 8', Rørføjte 8', Oktav 4', Gedakt 4', Spidsføjte 2, Oktav 1. Pedal (C–d¹): Subbas 16'. Kobling: P+M. Orgelhuset er en standardmodel af typen *Ishøj*. Facaden er inddelt i fem rektangulære felter, aftrappende mod siderne. Bemalet

i to blå nuancer, som pengeblokken (jf. s. 3356). Orglet er placeret på gulvet i vest med østvendt facade og spillebord.

†*Orgel*. 1907 med fire stemmer. Bygget af Joh. P. Andresen & Co, Ringkøbing. Ombygget 1950 af Th. Frobenius & Co. Disposition 1950 (C–f³): Gedakt 8', Principal 4', Rørføjte 4', Oktav 2'. Svelle. Pneumatisk aktion og keglevindlade.

Fig. 50–51. 50. Lysekrone, skænket af Ellen Kirstine Sørensen, 1871 (s. 3358). 51. Klokke, støbt 1914 af De Smithske Jernstøberier i Aalborg (s. 3359). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – 50. *Chandelier, donated by Ellen Kirstine Sørensen, 1871.* 51. *Bell, cast in 1914 by De Smithske Jernstøberier, Aalborg.*

Orglet var placeret på en forhøjning i vest med østvendt facade og spillebord mod syd.⁸⁰

Salmenummertavler (jf. fig. 22), 2010, købt, som alterklædet (jf. s. 3341), for en testamentarisk pengegave fra Hans Olesen.⁴⁷ To glatte træplader, 95×50 cm, med matsort lakering og hængecifre i syv rækker. Ophængt i skibet på henholdsvis triumfvæggens nordside og ved døren til våbenhuset.

(†)*Salmenummertavler* (fig. 47), formentlig fra 1918, hvor i alt fire tavler blev anskaffet.³¹ Tavlerne er i træ, 83×48,5 cm, hvidmalede og til skydenumre i seks rækker. En af tavlerne har diminutivt udskåret topstykke. Tre resterer i dag på kirkens loft.

†*Salmenummertavler*. 1) 1868 ønskede synet en nummertavle med skydecifre anskaffet.⁹ 2) muligvis fra 1932, med svejft top, hvid- og gråmalet; omtalt 1969 som tavle for dåb og nadver.²²

Præsterækketavle (jf. fig. 56), 1989, træpanel, 57,5×73,5 cm, lysegråt med sort tekst øverst: »Præster ved Jerlev kirke siden 1536«. Herunder to antracitfarvede paneler med navne og virkeår malet i hvidt.²² Ophængt på skibets sydvæg.

Lysekroner. 1) (Fig. 50), 1871, skænket af Ellen Kirstine Sørensen. Kronen har to kranser med seks slanke arme, prydet af bladflige. Stammen har balusterform, og profilknoppen på den halvkugleformede hængeskive bærer indgraveret skrift: »Skjenket til Jerlef Kierke af Tommas Sørensens Enke Ellen Kirstine Sørensen født Hermansen af Meisling Den 9de December 1871«. Kronen blev istandsat 1969, er ophængt midt i skibet i en messingstang.³² 2) (jf. fig. 56) 1933, to ens kroner, med 2×8 s-svungne arme med delfinled og mandshoveder.¹⁶ Stammen består af kugleled og har stor hængeskive med vulst og profilknop. Kronerne blev istandsat 1969. Ophængt i messingstænger østligst og vestligst i skibet.³²

†*Lysekrone*, 1800-tallet, spinkel messingkrone med otte svungne arme, udsmykket med bladornamentik og krystaller, der o. 1932 hang østligst i skibet (jf. fig. 21).

Lampetter. 1) En messinglampet, 1950,²² i barokstil med tre svungne arme med bladflige og med lyseskjold kronet af en muslingeskal. Placeret på korets sydvæg. 2) (Jf. fig. 49), to trearmede messinglampetter, muligvis 1950, med simple,

svungne arme og slankt lyseskjold i balusterform monteret på en lakeret træplade.²² I tårnrummet på henholdsvis nord- og sydvæggen.

†*Lampetter* omtales o. 1920 og frem til 1950.²²

Klokke (fig. 51), 1914, støbt af De Smithske Jernstøberier i Aalborg, 80 cm i diameter. Om halsen løber minuskler i to bånd, øverst: »ista campana fusa est in yherloe« ('denne klokke er støbt i Jerlev'), en gentagelse af den forrige †klokkes indskrift (ndf.), blot med 'campana' korrigeret. I det nedre bånd står: »... de Smithske Jernstøberier ...«.⁸¹

1960 blev klokken omhængt og istandsat af Thubalka.²² Den er placeret lige inden for glæm-åbningen mod øst, ophængt i slyngbom.

†*Klokker*. 1) (Fig. 52-53), o. 1400, 80 cm i diameter. Om halsen stod i minuskler: »ista campana fusa est in yherloe« (denne klokke er støbt i Jerlev). Ordene var adskilt af brakteater, mønter og små kors – dokumenteret ved stanniolaaftryk

1914.³² Den største brakteat, der havde en harpunspids som motiv og riflet yderrand, var møntet i Stralsund o. 1400. En af mønterne havde lighed med en kobberpenning af Erik af Pommern, o. 1425.⁸² Klokken havde intet støbemærke, men typemæssigt lignede den to andre klokker, hvoraf den ene dateres til 1420.⁸³ Betegnet bede- og fredsklokke 1838, jf. Højen Kirke (s. 3307).⁸⁴

Klokken blev 1700 nævnt som i god stand, men farlig at ringe (s. 3330).¹⁷ 1734 diskuterede man klokkens flytning til kirkens tårn, for dens daværende placering, i dag ikke kendt, var 'ubekvem', og lyden kunne ikke høres eller 'kalde almuen til samling'.²⁶ 1765 blev det noteret, at træværket ved klokken var udtjent.¹⁷ 1911 var klokstens lyd 'sprukken', og klokkestolen trængte til istandsættelse. 1914 blev klokken sendt til omstøbning ved De Smithske Jernstøberier, Aalborg.⁸⁵

2) En mindre klokke på 2 skippund 6 lispund blev afleveret ved klokkeskatten 1528-29.³

Fig. 52-53. †Klokke, o. 1400, før omstøbning (s. 3359). Foto De Smithske Jernstøberier 1914. I NM. – †Bell, c. 1400, before recasting

Fig. 54. Mindetavle, 1626, over Morten Bundesen og Bodil Christensdatter (s. 3360). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Memorial plaque, 1626, for Morten Bundesen and Bodil Christensdatter.

GRAVMINDER

I kirken er bevaret to mindetavler fra 1600-tallet, der begge vedrører adkomst til begravelsessteder snarere end personalia.

Mindetavler. 1) (Fig. 54), 1626, over Morten Bundesen og hustru Bodil Christensdatter, Jerlev. Højrektangulær tavle af træ, 114×78,5 cm, med reliefversaler, profilramme og trekantgavl med karnistandsnit samt reliefskåret Jesusmonogram (»IHS«) flankeret af to beslagværksflige; sekundær topkugle, nok tilføjet 1969.⁸⁶ Skriftefeltet udfyldes af reliefversaler (med romber som skilletegn): »Anno 1626 der erlig oc velbyrdig mand Gvnde Lange til Bregning var slotsher paa Coldinghws lod Morten Bvndeson i Ierløf met sin hvstrye

Bodild Christensdatter denne prædickestoel for hans forældris oc deris egen begravvelsis sted her i kircken paa deris egen bekostning opsette den 22 maivs«, afsluttet af ægteparrets initialer, hans tv.: »MBS« og »BCD«. Stafferingen fra 1969 består af guldbronzeret tekst på sort bund, desuden gråt, sort og orange. Den oprindelige bemaling kendes ikke. 1883 blev tavlen egetræsmalet med hvide bogstaver.⁹ Tavlen var tidligere ophængt sydligt på triumfvæggen (jf. fig. 21), siden 1970 østligst på skibets nordvæg.⁴⁹

2) (Fig. 55), 1678, over Christen Knudsen og Maren Gjermandsdatter, Jerlev. Højrektangulær trætavle, 165×102 cm, med glat skriftefelt og bred, glat ramme. To simple pilastre hviler på en spinkel fodliste med to små fremspring. En smal gesims

Fig. 55. Mindetavle, 1678, over Christen Knudsen og Maren Gjermansdatter (s. 3360). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Memorial plaque, 1678, for Christen Knudsen and Maren Gjermansdatter.

bærer tandsnitsprydet trekantgavl og tre kugler, der formentlig er tilføjet 1969 (jf. mindetavle 1). Tavlens staffering svarer til farvesætningen af kirkens øvrige interiør samme år: gråt, sort og orange med guldbronzeret tekst og detaljer. I midtfeltet står der med fraktur (og versaler): »Anno 1678 Hafver ærlig og velagte Mand Christen Knudsen af Jerleff Med sin kjære Hustrue Maren Gjermansdatter ladet denne Altertavle opsætte her i Jerleff Kiercke paa deres egen Bekostning for dennem og deres Børens Begravelsessted her i Jerleff Kiercke den 21 september. CKS. MGD.«

1883 blev tavlen egetræsmalet med hvide bogstaver (jf. nr. 1). Tavlen var tidligere ophængt nordligt på triumfvæggen (jf. fig. 21), siden 1970 vestligt på skibets nordvæg.⁴⁹

†*Gravsten*. 1883 blev kirkegulvet omlagt, og de daværende ligsten fjernet og placeret udenfor kirken. Stenene bortkom, før hensigten om at genopsætte dem 'ved kirkens vægge' blev realiseret.⁸⁷ Indbefattet må formodes ligsten for Morten Bundesen og Bodil Christensdatter og hans forældre samt for Christen Knudsen og Maren Gjermansdatter og deres børn (jf. mindetavlerne).

Fig. 56. Kirkens indre set mod vest med kalkmalet udsmykning i korbuen (s. 3338). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *The interior of the church looking west with fresco decoration in the chancel arch.*

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier, utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Jerlev Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Vejle Amt i almindelighed jf. også s. 56–62. Henvisninger til *Danmarks Kirker*, København 1933–, er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Vejle Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. *Rigsarkivet i København (RAK).* *Rentekammeret.* Kamrenes forenede arkivkontor: Register til skødeprotokoller over bortsolgt ryttergods (*Rentekammeret. Register*); Danske Afdeling, Kancelliet: Skødeprotokol for det koldingske rytterdistrikt 1765–1170

(*Rentekammeret. Skødeprot.*). – *Regnskaber 1559–1660, Lensregnskaber.* Koldinghus Lensregnskaber, 1610–1654 (*Regnskaber 1559–1660.* Koldinghus Lensregnskaber).

Rigsarkivet i Viborg (RAV). *Ribe bispearkiv.* Forskellige indberetninger, 1689–1839 (*Bispeark.* Forskellige indb.); Kirkesyn, 1696–1792 (*Bispeark.* Kirkesyn); Præsteindberetninger til biskop J. Bloch, 1766–69 (*Bispeark.* Indb. til biskop Bloch); Indberetninger om kirke- og præstegårdssyn, 1793–1832 (*Bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn); Diverse indberetninger om gejstlige embeders beskaffenhed, 1799–1803 (*Bispeark.* Kirkeejere); Årlige indberetninger, 1815–24 (*Bispeark.* Årlige indb.) – *Kirkesessionerne for rytterdistrikterne.* Synsprotokol for de reparerede kirker i Skanderborg, Dronningborg og Kolding rytterdistrikter, 1724–34 (*Kirkesessionerne for rytterdistrikterne.* Synsprot.) – *Koldinghus Rytterdistriktsarkiv.* Syn på

kirker og skoler, 1751-64 (*Koldinghus Rytterdistrikt*. Syn på kirker); Kirkesessionsprotokol, 1734-35 (*Koldinghus Rytterdistrikt*. Kirkesessionsprot.) – *Viborg Landsting*. Skøde- og panteprotokol, 1624-1805 (*Viborg Landsting*. Skøde- og panteprot.) – *Anst m.fl. Herredsfoged*. Justitsprotokol. 1776-1819 (*Anst m.fl. Herredsfoged*. Justitsprot.) – *Bjerre Herreds Provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde, 1803-18 (*Provstiark*. Kirker og præstegårde) – *Elbo-Jerlev-Holmans-Brusk Provsti*. Synsprotokol for kirker og præstegårde, 1833-1887 (*Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde) – *Elbo-Holmans-Jerlev Herreders Provsti*. Kirkesynsprotokol, 1900-10, 1912-24, 1923-62 (*Provstiark*. Kirkesyn); Kirkelige sager, 1910-1966 (*Provstiark*. Kirkelige sager) – *Brusk-Nørre Tyrstrup Herreders Provsti*. Synsprotokol, 1872-1904 (*Provstiark*. Synsprot.) – *Norvang-Tørrild Østre Provsti*. Kirkelige Sager, 1910-1966 (*Provstiark*. Kirkelige sg.) – *Pastoratsarkiv*. Liber Daticus, 1839-1950 (*Pastoratsark*. Liber Daticus) – *Menighedsrådsarkiv*. Kirkeprotokol, 1861-1962 (*Menighedsrådsark*. Kirkeprot.) Forhandlingsprotokol, 1904-1922 (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.).

Vejle Stadsarkiv (VSA). *Menighedsrådsarkiv*. Forhandlingsprotokol 1922-76 (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.); Sager, 1979-69 (*Menighedsrådsark*. Sager).

Kirkens arkiv. Forhandlingsprotokol 1976-2006 (*Kirkens arkiv*. Forhandlingsprot.)

Privatarkiver. *Den kgl. bygningsinspektors arkiv*, ved Rønnow Arkitekter. Sager vedr. Jerlev Kirke (*Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev).

Nationalmuseet (NM). *Manuskripter*. Fr. Uldall, *Om de danske Landsbykirker*, V, 89f. (1888). – *Indberetninger*. Peter Kr. Andersen 1932 (prædikestol), Egmont Lind 1933 (kalkmalerier), Peter Kr. Andersen 1943 (kalkmalerier), Egmont Lind 1946 (kalkmalerier), N.J. Termansen 1967 (*korbuekrucifiks), Helge Andreassen 1969 (*møntfund), Ebbe Nyborg og Verner Thomsen 1992 (*korbuekrucifiks), Karin Vestergaard Kristiansen 2004 (prædikestol).

Tegninger. *Privatarkiver*. *Den kgl. bygningsinspektors arkiv*, ved Rønnow Arkitekter. Sager vedr. Jerlev Kirke (*Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev). Helge Andreassen 1937 (grundplan, tværsnit, situationsplan).

Litteratur. Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Jerlev kirke, Vejle amt*, NNU rapport nr. 23, Nationalmuseet 2019.

Historisk indledning og bygningsbeskrivelse ved Line M. Bonde, kirkegård, kalkmalerier, inventar og gravminder ved Miriam Have Watts, heraf dog orgler ved Kristian Lumholdt. Kildelæsning ved Marie Louise Blyme, Kristoffer Edelgaard Christensen, Bjørn Westerbeek Dahl, Kathrine Faust Larsen, Lukas Svane Nielsen, Anne Mari Steimle. Oversættelser ved Partrick Marsden (engelsk) og Peter Zeeberg (latin). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet juli 2023.

¹ *Regesta diplomatica historiæ Danicæ*. Chronologisk Fortegnelse over hidtil trykte Diplomer og andre Brevskaber, Kbh. 1847-70, 2. rk., I, 1 (1889), 60 (nr. 281, 3. juli 1248).

² O. Nielsen, *Samling af Adkomster, Indtægtsangivelser og kirkelige Vedtægter for Ribe Domkapitel ... kaldet 'Oldemoder'*, Kbh. 1869, 109. Om dateringen for håndskriftet Ribe Oldemoder, jf. s. 2533 samt Jakob Kieffer-Olsen, *Kirke og kirkestruktur i middelalderens Danmark*, Odense 2018, 399ff.

³ »Regnskabsbog over Indtægten af Landehiælpen 1524-1526«, *Danske Magazin* 4, 2 (1873), 44.

⁴ *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551-1660*, udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1885-2005, (9. okt. 1593; 19. maj 1632; 10. febr. 1639). Af disse breve fremgår det, at delefogeden, Bunde Christensen, 1595 er kirkeværge, mens selve fæstningen af tienderne først optræder 1632. Her bevilliges Bodil Christensdatter,

Fig. 57. Niche i tårnrum med genanvendt overligger (s. 3329). Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Niche inside the tower with reused lintel.*

Fig. 58. Detalje af skibets sydside med munkesten og frådstenskvadre set fra våbenhusets loft. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – Detail of the south side of the nave with large medieval bricks and tufa ashlar seen from the loft of the porch.

hustru til Bunde Christensens søn Morten Bunden, 'billigt fæste' af Kronens og kirkens tiender. Disse fæstedes imidlertid 1635 af Niels Jepsen (Insen) Fynbo, der ægtede Bodil Christensdatter og overtog kirkevæргеembedet fra sin formand. Bodil overlevede dog også Niels og fæstede 10. marts 1649 tienden for sig selv. For fæstning se RAK. *Regnskaber 1559-1660*. Koldinghus Lensregnskaber, særligt optegnelserne for kirkebol og -jorde 1616/17 og 1635/36; Johs. Lind, »Sognefogeder i lenstiden. Beskrevet på grundlag af Koldinghus lens regnskaber 1610-61«, *Bol og by. Landbohistorisk tidsskrift*, årg. 6, no. 2 (1990).

⁵ *Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet jordegods i Danmark, fra Reformationen til Nutiden, 1535-1765*, I-IV, udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1892-1955 (*Kronens Skøder*), III, 459, (6. juli 1711).

⁶ *Kronens Skøder*, IV, 149 (21. sept. 1720).

⁷ I indberetningen 1766 til biskop Bloch oplyser præsten J. Storm, at kirken en kortere periode havde været ejet af generalmajor Ingenhafsen; formentlig fru Øllegård Rantzaus mand. RAK. *Rentekammeret*. Register; RAV. *Bispeark*. Kirkesyn; *Bispeark*. Indb. til biskop Bloch.

⁸ RAV. *Bispeark*. Kirkeejere; *Bispeark*. Årlige indb.; *Provstiark*. Synsprot.

⁹ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.

¹⁰ RAV. *Provstiark*. Kirkelige sg.; *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.

¹¹ NM. *ATA*. Indb. ved Helge Andreassen 1969.

¹² RAV. *Provstiark*. Kirker og præstegårde; *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.

¹³ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; *Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev.

¹⁴ *Kirkens arkiv*. Forhandlingsprot.

¹⁵ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; *Kirkens arkiv*. Forhandlingsprot.

¹⁶ VSA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

¹⁷ RAV. *Bispeark*. Kirkesyn.

¹⁸ RAV. *Koldinghus Rytterdistrikt*. Kirkesessionsprot.; *Koldinghus Rytterdistrikt*. Syn på kirker.

¹⁹ VSA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; *Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev.

²⁰ *Kirkens arkiv*. Forhandlingsprot.; *Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev.

²¹ RAV. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

²² *Den kgl. bygningsinsp.* Sager vedr. Jerlev.

²³ Beckett noterer dog, at der var »en Rest af en profileret Granitsokkel under Jerlev Kirke«, men der er nu umiddelbart ingen spor af bemeldte sokkel. Francis Beckett, *Danmarks Kunst*, Kbh. 1924, I, 57.

²⁴ Synet anfører i hvert fald 1700, at korets sydside og østgavl var af tegl. RAV. *Bispeark*. Kirkesyn.

Fig. 59. †Kalkmalerier, sandsynligvis gotiske, på nordvæggens østlige ende (s. 3339).
Foto i NM. – †Frescoes, probably Gothic, at the east end of the north wall.

²⁵ RAV. Kirkesessionerne for rytterdistrikterne. Synsprot.

²⁶ RAV. Koldinghus Rytterdistrikt. Kirkesessionsprot.

²⁷ RAV. Bispeark. Årlige indb.

²⁸ RAV. Provstiark. Kirker og præstegårde.

²⁹ RAV. Pastoratsark. Liber Daticus.

³⁰ RAV. Provstiark. Synsprot. for kirker og præstegårde;
Menighedsrådsark. Kirkeprot.

³¹ RAV. Provstiark. Kirkesyn.

³² NM. ATA. Korrespondance.

³³ RAV. Provstiark. Synsprot. for kirker og præstegårde;
Menighedsrådsark. Kirkeprot.

³⁴ RAV. Provstiark. Synsprot. for kirker og præstegårde;
Pastoratsark. Liber Daticus.

³⁵ 1831 fandt synet, at kirken var for mørk, hvorfor man ønskede to nye vinduer til den søndre langmur i kirkens søndre side, 'der bør være noget større end de nuværende, og mindst $\frac{3}{4}$ alen dybere indfattet i muren'. Dette indebar formentlig, at falsene i de tidligere nævnte, store og rundbuede †vinduesåbninger blev behugget, mens sålbænken måske kan være blevet sænket. Året efter meldtes kirken i hvert fald under reparation og de nye

vinduer anskaffet. RAV. Bispeark. Årlige indb.; *Provstiark.* Synsprot. for kirker og præstegårde.

³⁶ NM. ATA. Manuskripter. Uldall 1888, V, 89.

³⁷ RAV. Bispeark. Kirkesyn. En memorial fra sognepræsten 1734 omhandler klokkenes ophængning: 'Klokken må flyttes, da den nu hænger så ubekvem, at dens lyd ikke kan høres og kalde almuen til samling'. Der blev foreslået en ophængning i tårnet. RAV. Koldinghus Rytterdistrikt. Kirkesessionsprot.

³⁸ Alle daterede prøver er udtaget i tømmer, der har bevaret splintved eller som baseret på iagttagelser under prøveudtagningen kun mangler splintved. Dateringen af korets tagværk bygger på fem prøver, hvoraf tre er daterede. Yngste bevarede årring er dannet 1407 (prøvenr. 61460059). *Hylleberg Eriksen 2019.*

³⁹ RAV. Provstiark. Kirkelige sg.

⁴⁰ RAV. Provstiark. Synsprot.; *Menighedsrådsark.* Kirkeprot.

⁴¹ RAV. Provstiark. Kirkesyn; *Menighedsrådsark.* Kirkeprot.

⁴² NM. ATA. Indb. ved E. Lind 1933.

- ⁴³ NM. *ATA*. Indb. ved E. Lind 1946.
- ⁴⁴ NM. *ATA*. Korrespondance; *Vejle Amts Folkeblad*, »Efter restaurering er Jerlev Kirke i god stand«, 11. dec. 1970.
- ⁴⁵ Føddernes kontur kunne også minde om den bredsnudede, såkaldte komulesko, der blev udbredt kort efter 1500, men en afbildning af Jesus med sko ville være usædvanlig. Fritze Lindahl, »Skomodene 1500–36«, *Danske Kalkmalerier*, København 1992, V, 180–81.
- ⁴⁶ Mærke med navne og datering er påsyet en ombukning.
- ⁴⁷ *Vejle Amts Folkeblad*, 8. april 2011.
- ⁴⁸ RAV. *Bispeark*. Kirkesyn; *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; *Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde; *Pastoratsark*. Liber Daticus.
- ⁴⁹ VSA. *Menighedsrådsark*. Sager.
- ⁵⁰ RAV. *Provstiark*. Kirkelige sg.; VSA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; NM. *ATA*. Korrespondance.
- ⁵¹ Niels Th. Mortensen, *Religiøs malerkunst i Danmark*, I-II. Odense, 1944, I, 112; II, 176–80.
- ⁵² NM. *ATA*. Indb. ved Peter Kr. Andersen; NM. *ATA*. Korrespondance.
- ⁵³ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; NM. *ATA*. Korrespondance.
- ⁵⁴ RAV. *Provstiark*. Kirkelige sg.; NM. *ATA*. Korrespondance.
- ⁵⁵ Chr. A. Bøje, *Danske guld- og sølvmedemærker før 1870*, 4. udg., revideret og udvidet af Henrik Jakobsen, Odense 2022, 472 (Bøje), (kun disken omtalt).
- ⁵⁶ 1896 er det noteret, at 'kalk og disk skal opforyldes.' RAV. *Provstiark*. Synsprot.; *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.
- ⁵⁷ Bøje (note 55), nr. B4-5825.
- ⁵⁸ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; Bøje 459–460.
- ⁵⁹ Bøje (note 55), nr. B4-5545.
- ⁶⁰ Ses på alterbordet på fig. 21.
- ⁶¹ Optræder i varekatalog [u.å.] fra Lauritz Rasmussen.
- ⁶² RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.; VSA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.
- ⁶³ RAV. *Provstiark*. Synsprot. for kirker og præstegårde.
- ⁶⁴ NM. *ATA*. Korrespondance; VSA. *Menighedsrådsark*. Sager.
- ⁶⁵ M. Mackeprang, *Danmarks middelalderlige Døbefonte*, Kbh. 1941, 84–88, 108–11.
- ⁶⁶ Jf. *Historiske Optegnelser om Veile Kjøbstad samt Veiviser og Adressebog for 1869*, Vejle 1868, 3.
- ⁶⁷ NM. *ATA*. Indb. ved N.J. Termansen 1967; Indb. ved Ebbe Nyborg og Verner Thomsen 1992. Se desuden Ebbe Nyborg, »Korbue, krucifiks og bueretabel. Om de ældste vestjyske triumfkrucifikser, deres udformning og anbringelse«, *Hikuin*, 14, Højbjerg 1988, 133–52; Poul Nørlund, »Ældre Middelalder. Træ og metal«, *Danmarks Billedhuggerkunst. Fra Oldtid til Nutid*, red. V. Thorlacius-Ussing, Kbh. 1950, 45–80.
- ⁶⁸ NM. *ATA*. Samlingsregistranten. Jf. desuden note 67.
- ⁶⁹ Nyborg og Thomsen mener, at naglerne er af træ. NM. *ATA*. Indb. ved Ebbe Nyborg og Verner Thomsen 1992.
- ⁷⁰ NM. *ATA*. Indb. ved Peter Kr. Andersen 1932.
- ⁷³ NM. *ATA*. Indb. ved N. J. Termansen 1967.
- ⁷² VSA. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; NM. *ATA*. Korrespondance; *Aarhus Stiftstidende*, 25. feb. 1961.
- ⁷³ NM. *ATA*. Indb. ved Karin Vestergaard Kristiansen 2004.
- ⁷⁴ Carsten Bach-Nielsen, »Christian den Fjerdes Bibel og dens ikonografi«, *Kirkehistoriske Samlinger* (1990), 61–90; Carsten Bach-Nielsen, »Bibel og bygning«, *Sjællands Stiftsbibliotek 1812-2012. En historie om Danmarks første Stiftsbibliotek*, udg. af Roskilde Stift og Historisk Samfund for Roskilde Amt 2012, 123–36.
- ⁷⁵ Bach-Nielsen, »Christian den Fjerdes Bibel og dens ikonografi«, 81–84.
- ⁷⁶ NM. *ATA*. Korrespondance; NM. *ATA*. Indb. ved Peter Kr. Andersen 1932.
- ⁷⁷ RAV. *Bispeark*. Kirkesyn; NM. *ATA*. Indb. ved Peter Kr. Andersen 1932.
- ⁷⁸ Se også NM. *ATA*. Indb. ved K. Vestergaard Kristiansen 2004.
- ⁷⁹ RAV. *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.
- ⁸⁰ Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistant.
- ⁸¹ Resten af teksten er utilgængelig pga. klokkenes placering i glamhullet.
- ⁸² Fritz Uldall, *Danmarks Middelalderlige Kirkeklokker*, København 1908, 2. udg., Højbjerg 1982, 100–01.
- ⁸³ Ifølge Uldall blev den ene af de to omtalte klokker støbt 1420 til Jerne Kirke, Esbjerg, og afgivet 1528, øjensynligt til Krogsbølle Kirke (*DK Ribe* 991; *DK Odense* 5249). Den anden klokke blev støbt til Helligaandskirken i Flensborg, Haderslev Stift. Uldall, *Danmarks Middelalderlige Kirkeklokker*, 100–01.
- ⁸⁴ RAV. *Bispeark*. Forskellige indb.
- ⁸⁵ RAV. *Provstiark*. Kirkesyn; NM. *ATA*. Korrespondance.
- ⁸⁶ På fig. 21 optræder tavlen uden kugle.
- ⁸⁷ *Menighedsrådsark*. Kirkeprot.

JERLEV CHURCH

Jerlev parish is mentioned for the first time in 1248, when Magnus Håkonsen, canon in Ribe, deeded Ribe Church a separate piece of land for his requiem masses. The church in 'Jærløf' appears for the first time, however, in Ribe Oldemoder's church list from c. 1376–89. Like the other churches of the *herred*, from 1330 Jerlev was under the jurisdiction of the cantorate of Ribe Cathedral Chapter and was owned by the Crown after the Reformation. The status of the church's ownership is not known again until 1711 when Mrs Øllegård Rantzau purchased it at a public auction. However, the king reserved the right to repurchase it and did so in 1720. When the cavalry estate was sold in 1765, Counsellor Peder Saxesen bought the church. From 1799, it was owned by 'the inhabitants of the parish.' With the commutation of tithes in 1912, the inhabitants remained owners of the church in a 'Partnership', and it only attained freehold status in 1953. Since the Reformation at the latest, Jerlev was the chapel of ease of Højen (p. 3323). This lasted until 2013 when Jerlev became a combined pastorate with Ødsted.

The church is located on the western outskirts of the village of Jerlev. The churchyard is rectangular and has largely retained its original boundaries.

Building. The church is a tufa construction consisting of a chancel and nave with a partly preserved pilaster strip decoration. It was expanded and rebuilt several times during the Middle Ages. First, the chancel gable and the west end of the nave were rebuilt in large medieval bricks. The chancel arch was expanded, the chancel was vaulted, and a tower was erected in the west. The porch was probably added after the Reformation and has been completely rebuilt or faced in the modern period.

Frescoes. A fresco in the chancel arch dating to c. 1550 was discovered and exposed in 1932–33 and restored in 1946: on the north side, a stand-

ing Christ figure is depicted, on the south side is Mary with five swords of pain, whilst a rosette with a Jesus monogram in white Renaissance capital letters has been painted below the top of the arch. The three motifs are surrounded by dense acanthus leaves with flowers and curls. Remains of a probable †Gothic decoration were discovered on the north wall of the nave in 1956; this was uncovered in 1969 but whitewashed again in 1970.

Furnishings. The Romanesque baptismal font is the oldest furnishing in the church. An early Gothic *rood, c. 1225–50, which hung in the church until the 1930s, also dates to the Middle Ages. †The crucifix was significantly damaged and has since been lost, but the figure is now in the National Museum. The church †bell from c. 1400 had the following text around its waist: 'ista compana fusa est in yherloe' (this bell was cast in Jerlev); the medieval bell was recast in 1914 at De Smithske Jernstøberier in Aalborg. The altar candlesticks were donated in 1601/08. The pulpit with sounding board was donated in 1626: its three preserved pictorial zones date to the 18th century. An *altarpiece with script on it was donated in 1678 and was painted with the motif of Jesus in the temple by Sigvald Hense in 1842. The altar set, with Christian VI's monogram and the year 1734, was made by silversmith Jens Didrichsen Buch, Kolding. The baptismal dish is from 1853, the money box dates to 1856 and the baptismal jug c. 1862. The wafer box was made in 1863 by silversmith Julius Rudolph Hogrefe, Vejle. The parish clerk's seat was installed in 1870, and the oldest chandelier was donated in 1871. The other two chandeliers were hung in the church in 1933. The pews are from 1883. In 1900, a new Communion table and altar rail were installed. A seven-branched candelabra was donated in 1932. The present altarpiece from 1945 was made by Viktor Steensgaard, and the

painting of Christ on the cross in the large zone is by Ole Søndergaard. The organ from 1979 was made by Th. Frobenius & Sønner. The antependium from 2011 is by Inge-Lise and Flemming Bau, Aarhus.

The colour scheme is associated with the renovation of 2010–11, with the pews and altar rail in a dark aubergine. The painting of the pulpit corresponds with the altarpiece's dusty blue and grey colours and silver glaze, whilst the antependium is in wine red colours.

Sepulchral monuments. There are two memorial plaques from the 17th century in the church, which both relate to the right to burial places: a plaque from 1626 for Morten Bundesen and his wife Bodil Christensdatter, Jerlev (fig. 54), who donated the pulpit, and a plaque from 1678 for Christen Knudson and Maren Gjermandsdatter, Jerlev (Fig. 55), who gave the *altarpiece to the church. An unknown number of †gravestones were lost when they were removed from the church floor in 1883.